

Міністерство освіти і науки України
Центральноукраїнський національний технічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра економічної теорії маркетингу і економічної кібернетики

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ

методичні вказівки до вивчення дисципліни
для студентів всіх форм навчання за спеціальностями 075 “Маркетинг

Затверджено
на засіданні кафедри ЕТМіЕК
Протокол № № 3 від 16.10.2018 р.

Кропивницький – 2018

Інноваційний розвиток підприємств: методичні вказівки до вивчення дисципліни для студентів всіх форм навчання за спеціальностями 075 “Маркетинг” / [укл. доц. Коваль.Л.А.]. – Кропивницький : ЦНТУ, 2018.с.70

Укладачі: Л.А.Коваль – доц. кафедри ЕТМЕК

Рецензент: В.А.Вишневська - доц. кафедри ЕТМЕК

Затверджено
на засіданні кафедри ЕТМЕК
Протокол № № 3 від 16.10.2018 р.

1. Вступ

Мета-формування в студентів ринково орієнтованих пріоритетів соціально-економічного розвитку суспільства на основі динамічного приведення у відповідність внутрішніх і зовнішніх (які генеруються ринковим середовищем) можливостей розвитку суб'єктів господарювання шляхом постійного пошуку і реалізації нових способів і сфер використання їхнього потенціалу.

В результаті вивчення курсу студенти повинні:

вміти:

- обґрунтувати напрямки пріоритетного інноваційного розвитку з урахуванням потреб та особливостей національної економіки;
- збирати і систематизувати маркетингову інформацію для відбору цільових ринків, вимірювання і прогнозування попиту, позиціонування інноваційного товару;
- оцінювати стан, динаміку, ефективність використання інноваційного потенціалу підприємства та обґрунтовувати пріоритетні напрямки його нарощування;
- розробляти та обґрунтовувати управлінські рішення щодо забезпечення ефективності інноваційного розвитку суб'єктів господарювання;
- ідентифікувати та оцінювати ризики інноваційної діяльності, а також контролювати їхній рівень засобами ризик-менеджменту;
- економічно обґрунтовувати вибір способу охорони прав інтелектуальної власності підприємства.

2 ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Інновації і становлення та сучасні тенденції розвитку

1. Зародження інноваційних теорій
2. Теорія “довгих хвиль”
3. Мета та завдання курсу
4. Структура курсу

Література

Основна 35, 36, 37, 39, 40.

Додаткова 1, 24, 31, 33, 34, 41, 92.

Методичні поради по вивченню теми

Вивчення теми доцільно розпочати з питань становлення та розвитку теорії інновацій. Зародження інноваційної теорії відноситься до початку ХХ ст. і відображене в працях західноєвропейських учених.

А. Сміт (1723—1790) пов'язував науково-технічний прогрес з характером розвитку і потребами виробництва.

К. Маркс (1818—1883) уважав розвиток продуктивних сил базисом, а науково-технічний прогрес надбудовою, тобто наслідком, а не причиною розвитку виробництва.

Неокласична школа (1870—1930), яка представлена В. Джевонсом (1871), А. Маршаллом (1890), Л. Вальрасом (1874), розглядала науково-технічний прогрес як заданий чинник при дослідженні ринкової економічної системи.

Кейнсіанська теорія, заснована Джоном Кейнсом (1883—1945), у 30—50 роках (напередодні Другої світової війни) розглядала економічні процеси в короткостроковому періоді, тому науково-технічному прогресові не приділялося достатньої уваги, він перебував у становищі “за інших рівних умов”.

У другій половині 50-х років представники неокласичного ренесансу - М. Абрамовиц, Р. Солоу, ЕГДенісон та інші довели, що науково-технічний прогрес є основним чинником економічного розвитку ХХ ст. вчені-економісти поклали край ігноруванню науково-технічного прогресу в економічній теорії.

Період після Другої світової війни став часом науково технічної революції та її впливу на економічний розвиток; Саме тоді об'єктивні передумови сприяли народженню нового напрямку економічної теорії, спрямованому на вивчення закономірностей науково-технічного прогресу.

Йозеф Шумпетер (1883—1950). Ще в 30-ті роки він ввів поняття інновації, трактуючи його, як зміну з метою впровадження і використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організації промисловості.

М. Д. Кондратьєва (1892—1938). Для обґрунтування своєї теорії М. Д. Кондратьєв здійснив аналіз статистичних даних 4 провідних капіталістичних країн — Англії, Франції, США, Німеччини. Вивчення цих даних дало Кондратьєву підстави для висновку, що існують цикли економічної кон'юнктури — “довгі хвилі” з середньою тривалістю 54 роки (пожвавлення виробництва, потім його бурхливий підйом, криза перевиробництва, яка переходить у стадію депресії).

I хвиля (1785—1835) - механізація праці у ткацтві

II хвиля (1830—1890, середина XIX ст.) — вуглевидобуток та паровий двигун;

III хвиля (1880—1940, кінець XIX — початок XX ст.) — чорна металургія;

IV хвиля (1930—1990) — нафта разом з продуктами органічної хімії

V хвиля (1985—2035) — мікроелектроніка.

Сучасна ринкова модель економіки базується на інноваційному типі розвитку, для якої характерні: - інтелектуалізація виробничої діяльності;

- використання високих інформаційних технологій;
- екологічність;
- творчість кадрів;
- добробут населення.

Результатом інноваційної діяльності є **інтелектуальний продукт**, без якого неможливо створити конкурентоспроможне виробництво та продукцію.

Наукомісткість виробництва визначається як відношення витрат на дослідження і розроблення до обсягу продажу. Саме цей показник використовується для класифікації галузей і виробництв за ступенем наукомісткості та для проведення різноманітного аналізу інноваційного процесу. Для віднесення галузі промисловості до наукомісткої названий показник має перевищувати середній рівень.

Тема 2. Сутнісна характеристика інноваційних процесів

1. Поняття “інновація” та “інноваційний процес”.
2. Основні етапи та стадії інноваційного процесу.

3. Залежність складу інноваційних циклів від типу нововведень.

Література

Основна 5, 24, 35, 36, 37, 39, 40.

Додаткова 1, 4, 24, 31, 34, 41, 42.

• **інновація**— це підсумковий результат створення та освоєння принципово нового або модернізованого засобу (нововведення);

• **інновація**в широкому розумінні — прибуткове використання новацій у вигляді нових технологій, видів продуктів, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного або іншого характеру;

• **нововведення**— це розвиток технології, техніки, управління на стадіях зародження, освоєння, дифузії на інших об'єктах;

Нововведення можуть оформлятися у вигляді:

- відкриттів, винаходів;
- патентів, товарних знаків, раціоналізаторських пропозицій;
- документації на новий або вдосконалений процес;
- організації, виробництва або іншої структури;
- “ноу-хау”;
- понять;
- наукових підходів або принципів;
- документа (стандарту, методики, інструкції тощо);
- результатів маркетингових досліджень.

Інновація – кінцевий результат упровадження нововведення з метою зміни об'єкта управління й одержання економічного, соціального екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту.

Нововведення можуть розроблятися з будь-якої проблеми на будь-якій стадії життєвого циклу товару (стратегічний маркетинг, НДДКР і т. д.).

Отже, ми можемо ввести ще одне визначення. Процес стратегічного маркетингу, НДДКР, організаційно-технічної підготовки виробництва, виробництва й оформлення нововведень, їх впровадження (або перетворення в інновацію) і поширення в інші сфери (дифузія) **називається інноваційною діяльністю.**

ринок капіталу (інвестицій),

нововведення (інновації) ринок чистої конкуренції нововведень.

Ці три основні компоненти й утворюють сферу інноваційної діяльності.

Інноваційна сфера - система взаємодії інноваторів, інвесторів, товаровиробників конкурентоспроможної продукції та розвинутої інфраструктури.

Інноваційний процес – це процес отримання та комерціалізації винаходу, нових технологій, видів продукції чи послуг, рішень виробничого, фінансового характеру та інших результатів інтелектуальної діяльності.

Інноваційний процес можна розглядати як процес фінансування розроблення та впровадження нового продукту чи послуги; як паралельно-послідовний процес здійснення науково-дослідних, науково-технічних, виробничих, маркетингових робіт.

Відомі різноманітні підходи до класифікації інновацій.

1) За типом нововведення:

- матеріально-технічні (техніка, технологія, матеріали);
- соціальні;
- економічні;
- організаційно-управлінські;
- правові.

2) За інноваційним потенціалом:

- радикальні (базові);
- комбінаторні (використання різноманітних сполучень);
- модифіковані (що покращують, доповнюють).

3) За становленням до свого попередника:

- що заміщають (замість застарілого);
- що відміняють (виключають виконання операцій);
- поворотні (до попередника);
- нові (аналогів немає).

4) За обсягом застосування:

- крапкові;
- системні (технологічні, організаційні і т. п.);
- стратегічні (принципи управління, виробництва і т. п.).

5) За ефективністю (цілями):

- ефективність виробництва;
- ефективність управління;
- поліпшення умов праці.

6) За соціальними наслідками:

- соціальні витрати, що зумовлені новими видами монотонної праці, шкідливими умовами тощо.

7) За особливостями механізму здійснення:

- одиничні (на один об'єкт);
- дифузійні (на багато об'єктів);
- завершені і незавершені;
- успішні і неуспішні.

8) За особливостями інноваційного процесу:

- внутрішньоорганізаційні;
- міжорганізаційні.

9) За джерелом ініціативи:

- пряме соціальне замовлення;
- у результаті винаходу.

Кодування може бути укрупненим (з одним знаком для ознаки) і детальним (з двома і більше знаками для ознаки). У цьому випадку на початку коду вказується код країни, галузі, фірми. Кодування дає змогу автоматизувати процес пошуку й переробки, добору, що дає значний ефект і активізує інноваційну діяльність.

Життєвий цикл інновацій — це період від зародження ідеї, створення і поширення нововведення до його використання. Але ми розглядаємо життєвий цикл інновацій не враховуючи зовнішні чинники, що впливають на інноваційний процес, такі як конкуренція, інфляція, попит та ін.

Тема 3. Особливості творення інновацій та формування попиту на них

1. Сутність попиту на інновації та засоби його відображення
2. Умови за яких інновація стає товаром. Формування попиту на інновації.
3. Чинники попиту на інновації. Види попиту.

Література

Основна 4, 5, 29, 31, 35, 36, 37, 39.

Додаткова 1, 24, 31, 33, 34, 41, 42.

Методичні поради по вивченню теми

Формування попиту на інноваційну продукцію провадиться за такими напрямками:

- аналіз потреби в проєктованому нововведенні або новій послугі;
- аналіз попиту на нововведення і пов'язані з ним послуги, вплив на них різноманітних чинників;
- аналіз впливу попиту на результати діяльності підприємства;
- визначення максимальної можливості збуту й обґрунтування плану збуту з урахуванням результатів вирішення перших трьох завдань, а також виробничих можливостей фірми.

Нову продукцію можна поділити на три групи: 1) така, що раніше не існувала (наприклад, лазерні диски); 2) така, що вироблялася раніше, але істотно змінена конструкційно (наприклад, електрочайник зі штепсельним роз'ємом, умонтованим у підставку); 3) така, що має тільки нове оформлення (наприклад, зубна паста в аерозольному виконанні).

Інноваційна продукція дуже різноманітна за формами. Вона може мати натурально-речову форму (наприклад, верстати, товари для населення) або не мати її ("ноу-хау", патенти, ліцензії), різнитися за призначенням (для виробництва або кінцевого споживання), за видами продукції тощо. Унаслідок цього і попит, і створення інформаційної бази для його формування мають специфіку в кожному конкретному випадку.

Попит відбиває обсяг продукції, котрий споживач хоче та в змозі придбати за деякою з можливих цін протягом певного часу на конкретному ринку. З цього визначення випливають основні **напрямки аналізу попиту**:

- обсяг попиту;
- наявність потенційних покупців;
- потреба в товарі;
- можливість придбання товару;
- ціна запропонованої продукції;
- час реалізації (пропозиції для реалізації) продукції на ринку;
- напрямки, ринки збуту продукції.

Тема 4. Інноваційна політики фірми

1. Сутність та складові інноваційної політики фірми.
2. Змістовна характеристика інноваційної політики.
3. Складові елементи інноваційної політики.
4. Місце інноваційної політики фірми в загальній стратегії підприємства.

2. Література

Основна 4, 5, 6, 13, 29, 31, 35, 37, 39.

Додаткова 9, 24, 33, 34, 40, 41, 42.

Вивчення теми необхідно розпочати із з'ясування змістовної характеристики інноваційної політики та її місця в загальній стратегії розвитку фірми (підприємства)

Продуктова - спрямована на розвиток новий видів продукції і технологій, сфер і методів її збуту, тобто ця стратегія націлена на створення інновацій. **Стратегія розвитку підприємства** - базується на використанні науково-технічних досягнень у сфері організації, техніки і технології, тобто ця стратегія націлена на спроможність фірми використовувати комплексні інновації.

Стратегія нововведень (або інноваційна політика) передбачає об'єднання цілей технічної політики і політики капіталовкладень та спрямована на впровадження нових технологій і видів продукції. **Інноваційна-політика** фірми орієнтується на досягнення майбутніх результатів через інноваційний процес (стадія досліджень, запровадження нововведень, у виробниче використання та нового продукту в ринкове середовище).

Загальний менеджмент визначає генеральну лінію стратегічного розвитку і містить:

-**нормативний менеджмент** — розроблення філософії, підприємницької політики, визначення позиції підприємства в конкретній ринковій ніші; формулювання загальних стратегічних намірів;

-**стратегічний менеджмент** — визначення набору стратегій, їхньої реалізації в часі, фіксування змін, переформулювання стратегій, стратегічний контроль і контролінг (віддача від введення активів за рахунок контролю), управління стратегічними рішеннями в цілому;

-**оперативний менеджмент** — розроблення і реалізація оперативних (тактичних) заходів, пов'язаних із практичним упровадженням стратегій у дію.

Базові стратегії - модель поведінки підприємства в цілому і окремої стратегічної господарської одиниці (СГО) в тій або іншій конкретній ринковій ситуації. Наприклад, стратегія вибору ринків; стратегія конкуренції на обраному ринку. І далі на вибраному ринку: досягнення переваги в конкуренції на основі лідерства в якості продукції; лідерство в цінах; ринкова спеціалізація, ринкова кооперація.

Функціональні стратегії - комплекси заходів і програм для окремих функціональних сфер і підрозділів підприємств. Вони мають підпорядковане значення і є по суті ресурсними програмами, що забезпечують практичну реалізацію базових стратегій.

Наступальна інноваційна стратегія охоплює: активні НДДКР, орієнтовані на маркетинг; стратегію злиття; стратегію придбання наступальні стратегії звичайно потребують кредитних інвестицій отже, більше використовуються на підприємствах, що мають достатньо високий фінансовий потенціал, кваліфікований склад менеджерів і творчого науково-технічного потенціалу.

Захисна інноваційна стратегія відбиває реакцію підприємства дії конкурентів і побічно на потреби і поведінку споживачів.

Імітаційна інноваційна стратегія пов'язана з копіюванням технології виробництва продукції фірм-піонерів. Використання цієї стратегії, не дуже віддалене в часі від першого використання базової інновації, як правило, пов'язане з придбанням ліцензії на виробництво такого продукту.

Залежна інноваційна стратегія визначається тим, що характер технологічних змін, на підприємстві залежить від політики інших фірм, які виступають як основні в коопераційних технологічних зв'язках. “Залежні” підприємства не роблять самостійних спроб змінити свою продукцію, оскільки вони тісно пов'язані а вимогами до неї провідного підприємства.

Традиційна інноваційна стратегія означає відсутність технологічних змін на підприємстві. На традиційних виробництвах закріплюються певні інноваційні форми на тривалий період їх “життєвого циклу”. Традиційна стратегія вважається інноваційною як осмислена відмова від оновлення продукції внаслідок ретельного аналіз ринкової ситуації і стану конкурентів, але традиційна стратегія ж уникає власне інноваційної поведінки, оскільки вона пов'язана з удосконаленням форми і сервісу традиційної продукції.

Інноваційна стратегія “за нагодою” пов'язана з використанням інформації і можливостей, які виникають у зовнішньому середовищі підприємства.

Характерною рисою цієї стратегії :відсутність власної науково-технічної діяльності. Такий тип поведінки ще називають “стратегією ніші”, оскільки перевага поля гає в знаходженні особливої ніші на існуючих ринках товарів послуг, яка має споживача з нетиповими, але значно різноманітними потребами.

Розробляючи інноваційні стратегії, необхідно врахувати такі їх особливості:

1. Стратегія підприємства перебувають під впливом змін у навколишньому середовищі. Вони можуть самі формувати ці зміни своїм активним впливом або відгукнутися у формі реакції (стратегії пристосовування). Зміни навколишнього середовища можуть бути такими, що вже наступили, або ще тільки очікуються.
2. Стратегії дають можливість встановити, яким чином можна внести в дію наявний потенціал з урахуванням існуючих і очікуваних у майбутньому сильних і слабких сторін з тим, щоб виконати наміри підприємства.
3. Стратегії - підприємства дають лише загальний напрям, за яким розвивається підприємство. Тому вони мають доповнюватися заходами тактичного порядку.
4. Мета стратегій підприємства - формування стійкого потенціалу успіху з урахуванням його переваг перед конкурентами.

Параметри рішення - загальні характеристики стану системи, що потребують урахування при виборі рішення. Розрізняють екзогенні та ендогенні параметри рішення:

екзогенні (зовнішні) - це показники, що характеризують параметри підприємства, що змінюються під впливом чинників зовнішнього середовища (правові і соціальні норми, технічні знання, потреби населення, ціна на виробничі чинники, ціна та якість конкуруючої продукції);

ендогенні (внутрішні) - параметри, що характеризують внутрішній стан підприємства (виробнича потужність, кваліфікація робітника тощо).

Роль параметрів рішення виявляється у взаємодії з альтернативами рішення.

2. Альтернативи рішення - це можливості продовження політики підприємництва, з яких особа, що приймає рішення, може в даній ситуації зробити вибір. Наприклад, тільки поява нових конкурентів на ринку: зниження ціни, збільшення кошторису витрат на рекламу, розширення асортименту й ін. Параметри рішення обмежують зону (діапазон) альтернатив. Наприклад, узгодження ціни з новим конкурентом не є альтернативою рішення, тому, що це порушення антимонопольного законодавства.

3. Цільова настанова. Після узгодження альтернатив рішення з параметрами рішення звичайно залишається ще достатньо велика кількість реально існуючих (здійснених) альтернатив (у тому числі альтернатива нічого не робити!). Цільова настанова особи, що приймає рішення, визначає, яку альтернативу рішення з множини реально здійснених, варто вибрати і "пустити в діло". Наприклад, мета зберегти певну частку ринку при появі

нових конкурентів. Тоді використовуються менш агресивні альтернативи, такі, як “збільшення кошторису витрат на рекламу”, а не “боротьба цін”.

Тема 5. Система управління інноваційними процесами

1. Особливості менеджменту на стадіях життєвого циклу інновацій.
2. Ключові аспекти оперативного менеджменту на всіх стадіях життєвого циклу інновацій.
3. Особливості організаційних структур управління інноваційною діяльністю.

Література

Основна 4, 6, 34, 36, 38, 39, 40, 41,

Додаткова 1, 2, 10, 13, 14, 16, 24, 27, 28, 31.

Управління інноваціями є складовою частиною інноваційної діяльності і вирішує питання планування і реалізації інноваційних проектів, розрахованих на значний якісний стрибок у виробництві, підприємстві, соціальній сфері.

стратегічне управління пов'язано з процесом передбачення глобальних змін в економічній ситуації, пошуком і реалізацією великомасштабних рішень, що забезпечують його виживання і стійкий розвиток за рахунок виявлення майбутніх чинників успіху.

Форми управління інноваціями. Процес управління, як ми вже знаємо, складається з взаємозалежних фаз (етапів): планування, реалізація, контроль. Інтеграція цих фаз утворює систему стратегічного менеджменту, зайнятого рішенням стратегічних завдань. Для того, щоб пов'язати всі ланки визначеної системи, необхідна відповідна організаційна форма. Досвід показує, що існуючі організаційні структури зазвичай неспроможні в достатній мірі концентруватися на виконанні екстраординарних інноваційних завдань (вони були сформовані для неринкових типових схем).

Планування інновацій - це система розрахунків, спрямована на вибір і обґрунтування цілей розвитку інноваційного підприємства і підготовку рішень, необхідних для їхнього безумовного досягнення

Принцип наукової обґрунтованості планування реалізується в умовах, коли воно базується на врахуванні законів і тенденцій науково-технічного й економічного розвитку, враховує об'єктивні умови і специфічні риси конкретного інноваційного підприємства. Рішень наукової обґрунтованості планування й оптимальності прийняття рішень підвищується в міру розвитку теорії інноваційного менеджменту й удосконалення методів планування інновацій.

Принцип домінування стратегічних об'єктів у плануванні впливає з довгострокового характеру результатів, тривалого циклу здійснення інновацій і їхньої життєвої значущості для забезпечення конкурентоспроможності інноваційного підприємства.

Комплексність планування інновацій означає системну пов'язаність усіх розроблюваних на інноваційному підприємстві планів. Система планування інновацій має складну структуру і охоплює підготовку різноманітних за цільовою спрямованістю і рівнем розроблення планів.

Принцип гнучкості й еластичності планування інновацій вимагає в забезпеченні динамічної реакції планів на відхилення в процесі робіт або зміни внутрішніх і зовнішніх чинників. При цьому гнучкість планів характеризує їхню спроможність реагувати на прояв випадкових чинників в інноваційних процесах, ураховувати слабкі і сильні сторони інноваційного підприємства, а також спроможність відбивати ризики і шанси, властиві умовам ринкової економіки.

Безперервність планування інновацій має два аспекти: наступність і взаємозв'язок планів різноманітної тривалості; вимоги постійного здійснення планових розрахунків відповідно до умов, що змінюються, і відхилень, що виникають. Планування інновацій обов'язково передбачає розроблення планів різноманітного прогнозування в часі: довго-, середньо- і короткострокових. Наявність планів різноманітної тривалості встановлює визначену періодичність їх формування, що перетворює планування в безупинний процес розроблення, деталізації, внесення змін і продовження планів.

Стратегічне планування як елемент стратегічного управління інноваціями полягає у визначенні місця організації на кожній стадії її життєвого циклу, формуванні системи цілей діяльності і стратегії поведінки на ринках інновацій. При цьому проводяться глибокі маркетингові дослідження масштабні прогнозні розробки, оцінювання сильних і слабких сторін організації, ризиків і чинників успіху.

Оперативне планування інновацій має своїм завданням пошук і узгодження найефективніших шляхів і засобів реалізації прийнятої стратегії розвитку інноваційного підприємства. Воно передбачає формування продуктового-тематичного портфеля інноваційного підприємства, розроблення календарних планів, упорядкування бізнес-планів окремих проектів, виконання розрахунків потрібних ресурсів, коштів і джерела їх покриття

Продуктово-тематичне планування інновацій полягає у формуванні перспективних напрямів і тематики НДДКР, підготовки програм і заходів щодо відновлення продукції, удосконаленні технології й організації виробництва на інноваційному підприємстві.

Техніко-економічне планування передбачає розрахунки матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, необхідних для виконання номенклатурно-

тематичних завдань, а також оцінку економічних результатів і ефективності інноваційної діяльності інноваційного підприємства.

Календарне планування інновацій полягає в плануванні обсягів робіт, завантаження підрозділів і виконавців; побудові календарних графіків проведення робіт з окремих проектів, усієї сукупності планованих робіт, завантаження устаткування

Тема 6. Сучасні організаційні форми реалізації інновацій

1. Наукові організації як джерело формування та реалізації інновацій.
2. Інституційні форми інноваційного підприємства.
3. Види підприємств, які беруть участь у інноваційних процесах.
4. Інноваційні підприємства в Україні.

Література

Основна 1, 13, 14, 35, 36, 38, 39, 40.

Додаткова 5, 18, 20, 21, 22, 24, 31.

Організаційні форми реалізації інновацій необхідно починати з тлумачення поняття організаційних структур інноваційної діяльності.

Організаційні структури інноваційної діяльності – це підприємства (організації), що займаються інноваційною діяльністю, дослідженнями, розробленням та реалізацією інновацій.

1 група — наукові організації, що створюють і реалізують інновації;

2 група — ринкові суб'єкти інноваційної діяльності, що доопрацьовують, виробляють та реалізують інновації;

3 група — організаційні структура інтеграції науки та виробництва, що скорочують період від виникнення ідеї до її практичного використання.

Наукова організація - організація (утворення, підприємство фірма), для якої наукові дослідження і розробки є основним видом діяльності.

Класифікація наукових організацій за секторами науки і типами організацій об'єднаних за організаційними ознаками, характером і спеціалізацією виконуваних робіт.

Державний сектор об'єднує організації міністерств і відомств, що забезпечують управління державою і задоволення потреб суспільства в цілому; безприбуткові (некомерційні) організації, цілком або в основному, які фінансуються і контролюються урядом, за винятком організацій, що належать до вищого рівня.

Підприємницький сектор охоплює всі організації і підприємства, основна діяльність яких пов'язана з виробництвом продукції або послуг з метою продажу, у тому числі й ті, що перебувають у власності держави.

Вищі організації - це університети й інші вищі навчальні заклади, незалежно від джерел фінансування або правового статусу; науково-дослідні інститути, експериментальні станції, клініки; організації, що безпосередньо обслуговують вищі організації

Приватний безприбутковий сектор складається з приватних організацій, що не ставлять своєю метою одержання прибутку (фахові товариства, спілки, асоціації, суспільні, добродійні організації, фонди); приватних індивідуальних організацій.

Ринкові суб'єкти інноваційної діяльності — це здебільшого малі підприємства, до яких належать: венчурні, обслуговуючі інжинірингові фірми, проектні бригади, фірми “спін-офф”.

Віолентна (силова) стратегія характерна для фірм, що діють у сфері стандартного виробництва. Фундаментальне джерело сил - виробництво продукції середньої якості за низькими цінами.

Патієнтна (нішева) стратегія типова для фірм, що стали на шлях вузької спеціалізації для обмеженого кола споживачів. Свої дорогі та високоякісні товари вони адресують тим, кого не влаштовує звичайна продукція.

Комутантна (з'єднуюча) стратегія переважає при звичайному бізнесі в місцевих (локальних) масштабах.

Експлерента (піонерська) стратегія пов'язана зі створенням нових або з радикальним перетворенням старих сегментів ринку, це першопрохідники в пошуку і реалізації революційних рішень.

Венчурний бізнес представлено самостійними невеличкими фірмами, що спеціалізуються на дослідженнях, розробках, виробництві нової продукції. Їх створюють учені-дослідники, інженери, новатори.

Тема 7. Фінансування інноваційних процесів

1. Цілі та завдання системи фінансування інноваційної діяльності.
2. Види фінансування інноваційних процесів.
3. Сутність ризикового фінансування інвестицій. Венчурне фінансування.
4. Лізингове фінансування та його особливості в інноваційному процесі.

Література

Основна 17, 20, 34, 35, 36, 37, 39, 40.

Додаткова 4, 26, 28, 30.

Вивчення проблемних питань теми необхідно починати з усвідомлення сутності та стратегії фінансування інноваційної діяльності.

Фінанси будь-якого господарюючого суб'єкта, у тому числі її інноваційного, охоплюють грошові відносини цього суб'єкта з іншими господарюючими суб'єктами і банками з оплати науково технічної продукції, контрагентських робіт, постачань спецобладнання, Матеріалів і комплектуючих виробів, розрахунків з фундаторами, трудовим колективом і державними органами управління.

Розподільний процес, здійснюваний за допомогою фінансів, характеризується складністю і багатогранністю. Він безпосередньо пов'язаний із чинним цивільним законодавством, податковою системою, законодавством про банки і цінні папери, з іншими нормативними документами, що затверджуються на федеральному, територіальному і місцевому рівнях управління.

Контрольна функція фінансів зводиться до того, щоб сигналізувати про пропорції, що складаються, у розподілі коштів. Важливо, наскільки ефективно вони використовуються конкретним суб'єктом, що господарює. Аналіз практики вітчизняних і закордонних інноваційних підприємств показує, що від своєчасності й адресності розподілу фінансових ресурсів багато в чому залежить кінцевий результат будь-якої господарської діяльності і насамперед в інноваційній сфері.

Фінанси інноваційних підприємств у цій системі займають вихідне, визначне положення, тому що обслуговують основну ланку суспільного виробництва, де, власне, і створюється основна маса матеріальних і нематеріальних благ (товарів виробничо-технічного призначення, предметів споживання, нової науково-технічної інформації й інших інтелектуальних продуктів

Венчурне фінансування здійснюється у двох основних формах - шляхом придбання акцій нових фірм або наданням кредитів різноманітних видів, звичайно з правом конверсії в акції. Венчурний капітал являє собою інвестування коштів не тільки великих компаній; а й банків, держави, страхових, пенсійних та інших фондів з підвищеним ступенем ризику у новий, що розширюється або зазнає різких змін, бізнес.

Головна перевага лізингу полягає з тому, що за наявності рентабельного, проекту інноваційне підприємство має можливість одержати устаткування і почати нове виробництво, без значних одноразових витрат. Це особливо актуально для малих і середніх підприємців. Після закінчення терміну лізингового договору і виплати орендарям повної вартості майна й обговорених відсотків це майно стає його власністю. Або, якщо обумовлено договором, повертається лізингодавцю.

Інноваційний процес здебільшого здійснюється через низку окремих **інноваційних проектів**.

-**повний інноваційний проект**, що включає всі етапи інноваційного процесу, починаючи з проведення фундаментальних досліджень до реалізації інноваційного продукту чи послуги;

-**неповний інноваційний проект** першого типу, що охоплює перші етапи інноваційного процесу;

-**неповний інноваційний проект** другого типу, що об'єднує завершальні етапи інноваційного процесу.

Тема 8. Регулювання та стимулювання інноваційної діяльності

1. Необхідність державної підтримки інновацій.
2. Органи державного керування інноваційним процесом.
3. Інструменти державного регулювання інноваційних процесів.
4. Правові аспекти охорони інтелектуальної власності.

Література

Основна 1, 34, 35, 36, 40.

Додаткова 4, 5, 7, 8, 10, 12.

Розглянемо надзвичайно важливу тему курсу - правове регулювання інноваційної діяльності та стимулювання інноваційних процесів як на рівні держави, так і на рівні підприємства.

Державна інноваційна політика - це сукупність науково-технічних, виробничих, управлінських, фінансово-збутових та інших заходів, пов'язаних з просуванням нової чи поліпшеної продукції на ринок збуту. Інноваційна політика є ширшим поняттям, ніж науково-технічна, яка традиційно пов'язана з вибором пріоритетів у науці та техніці. Інноваційна політика поєднує науку, техніку, підприємництво, економіку та управління; охоплює виробництво, банки, науково-технічні кадри.

4 типи інноваційної політики:

Інноваційна політика «технологічного поштовху». Ця політика пов'язана з визначенням державою пріоритетних напрямів розвитку науки та техніки.

Інноваційна політика ринкової орієнтації. Пов'язана з використанням ринкового механізму розподілення ресурсів і вибору напрямів розвитку науки та техніки. При цій політиці обмежена роль держави в стимулюванні інноваційної діяльності.

Інноваційна політика соціальної орієнтації. Ця політика стосується соціального регулювання наслідків НТП, а процес прийняття рішень базується на соціально-політичних рішеннях. Ця політика ніколи не використовувалась самостійно, але окремі її елементи відображені в розвитку різних країн.

Інноваційна політика, яка націлена на зміни економічної структури господарського механізму. Ця політика пов'язана із впливом передової технології на вирішення соціально-економічних проблем, на зміни галузевої структури, на рівень життя.

Основою правового регулювання інноваційної діяльності є цивільне законодавство, що об'єднує законодавство про авторські суміжні права, патентне й інше, законодавство про інтелектуальну власність, закони про підприємництво та інноваційну діяльність.

Правове регулювання інноваційної діяльності узгоджується з трудовим законодавством, законодавством про бюджетний процес, законодавством про постачання продукції для найважливіших державних потреб і законодавством про державну та комерційну таємницю.

Авторське право - це сукупність норм права, що регулюють правові відносини, пов'язані зі створенням і використанням певного інтелектуального продукту. Авторське право передбачає виключне право автора оригінальних наукових, літературних, художніх та інших творів розмножувати їх будь-якими методами і продавати.

Види і типи об'єктів інтелектуальної власності, специфіка яких визначається сутністю створеного інтелектуального продукту і фазою інноваційного циклу, на якій цей продукт був отриманий.

Промислова власність відносять виключні права на нематеріальні блага, які є результатом творчої діяльності. Ці блага використовуються у виробничій діяльності не тільки в галузі промисловості, а й в інших галузях економіки (будівництві, сільському господарстві, торгівлі, наданні послуг тощо). Вони втілюються в конструкціях, нових речовинах, засобах виробничої діяльності й інших об'єктах матеріального світу.

Корисна модель як об'єкт промислової власності, що підлягає правовій охороні, визнається далеко не у всіх країнах; по суті, це просто назва, застосовувана до деяких винаходів у галузі механіки. Від винаходів корисні моделі відрізняються двома особливостями:

- рівень технологічного прогресу корисної моделі нижчий, ніж відповідний рівень винаходу;

- максимальний термін охорони, передбачений Законом про корисні моделі, звичайно набагато коротший, ніж максимальний термін охорони винаходів.

Промисловий зразок відноситься до дизайну. Промисловий зразок - орнаментальний аспект корисного виробу, його суть полягає у вирішенні питання естетичного або декоративного оформлення корисного виробу. Він є моделлю в промисловому або кустарному виробництві і діє на зореве сприйняття.

Товарні знаки і знаки обслуговування. На ринку продаються і купуються товари, вироблені різними суб'єктами господарської діяльності. В умовах жорсткої конкуренції кожний з продавців зацікавлений у тому, щоб покупці віддавали перевагу його товарам. Щоб споживач міг у масі однорідних товарів визначити то вари даного виробника, вони мають спеціальні символи, які називаються товарними знаками.

Коли знак потрібен, щоб розрізнити надані послуги, він називається **знаком обслуговування**.

Патент - це документ, що засвідчує авторство і падає його власнику виключне право на винахід.

Стимулювання інноваційної діяльності - це процес впливу на людей з метою досягнення загальних цілей підприємства. До загальних цілей підприємства можна віднести: конкурентне чи технологічне лідерство підприємства, утримання ринкових позицій, виробництво нової продукції і задоволення попиту споживачів та ін.

Тема 9. Комплексне оцінювання ефективності інноваційної діяльності

1. Основні принципи вимірювання ефективності інноваційної діяльності.
2. Основні показники економічної ефективності інноваційних процесів.
3. Оцінювання екологічний, науково-технічних результатів інноваційної діяльності.

Література

Основна 5, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38.

Додаткова 1, 4, 5, 7, 8, 12.

Після того як відібрано до розроблення ряд інноваційних продуктів, необхідно визначити ефективність їх використання. Залежно від результатів та витрат, які враховуються, на інноваційну діяльність розрізняють такі **види ефекту**:

економічний - ураховує, у вартісному виразі всі види результатів і витрат, що зумовлені реалізацією інновацій;

науково-технічний — характеризує новизну, простоту, корисність, естетичність, компактність;

фінансовий — базується на результатах фінансових показників;

ресурсний — відображає вплив інновацій на обсяг виробництва і споживання того чи іншого виду ресурсів;

соціальний — урахує соціальні результати реалізації інновацій;

екологічний — урахує вплив інновацій на оточуюче середовище (шум, електромагнітне поле, освітленість, вібрація).

за місцем одержання — на локальний і загальнодержавний;

за метою визначення — на абсолютний і порівняльний;

за ступенем збільшення — на одноразовий і мультиплікаційний;

за часом урахування результатів і витрат — за розрахунковий період та річний.

Локальний ефект характеризує результат інноваційної діяльності на рівні підприємства або іншої господарюючої структури.

Загальнодержавний ефект характеризує спільний ефект у сферах виробництва і використання інновацій.

Абсолютний ефект характеризує загальний результат, що одержує підприємство від здійснення інноваційних заходів, за певний проміжок часу.

Порівняльний ефект характеризує результати порівняння можливих альтернативних варіантів інноваційних заходів та вибору кращого них.

Одноразовий ефект характеризує загальний (первісний) результат, що одержує підприємство від здійснення інноваційної діяльності.

Мультиплікаційний ефект характеризує результат інноваційної діяльності, що поширюється не тільки на підприємство, а й на інші галузі, унаслідок чого відбувається мультиплікація ефекту, тобто процес його помноження.

Об'єктом оцінювання ефективності можуть виступати різні типи інновацій:

- засоби і знаряддя праці (нові, реконструйовані, модернізовані);
- предмети праці (сировина, паливо, матеріали, енергія);
- предмети кінцевого споживання;
- технологічні процеси;
- методи організації виробництва, праці та управління;
- інноваційний проект.
- внутрішня норма дохідності.

Норма прибутку - це коефіцієнт, який розраховується як відношення середньорічного прибутку від інновації до одноразового первісного капіталу,

який витрачено для реалізації цієї інновації, цей показник за своїм економічним змістом близький до уступного показника - періоду окупності.

Період окупності - це термін повертання коштів через отриманий від інновацій прибуток. Чим він менший, тим ефективнішим вважається проект

Урахування чинника часу, тобто приведення різних у часі ефектів та витрат до одного моменту — розрахункового року називається **процесом дисконтування**.

Чистий приведений дохід визначається як теперішня вартість грошових потоків за весь період служби інновації, зменшена на теперішню вартість інвестиційних витрат за цей самий період. За наявності кількох варіантів здійснення інноваційного проекту вибирають варіант з максимальним показником чистого приведенного доходу.

Індекс рентабельності розраховується як відношення теперішньої вартості прибутку за період інноваційного проекту до обсягів інвестицій у даний проект, якщо показник індексу рентабельності (прибутковості) більший одиниці, то чиста теперішня вартість інноваційного проекту позитивна.

Внутрішня норма дохідності— це норма дисконтування, за якої чиста теперішня вартість інновації дорівнює нулю, тобто дисконтовані грошові потоки інвестиційних витрат та прибутків стають однаковими.

Завдання на семінарські заняття

Тема 1. Інновації: становлення та сучасні тенденції розвитку

План семінарського заняття

1. Становлення та розвиток теорії інновацій.
2. Місце та роль інновацій у системі господарювання.
3. Сучасні світові тенденції розвитку інновацій.
4. Специфіка інноваційної діяльності в країнах-лідерах.

Література

Основна 35, 36, 37, 39, 40.

Додаткова 1, 24, 31, 33, 34, 41, 42.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Інноваційні теорії та їх застосування в сучасній економічній діяльності.
2. Інновація як джерело сучасного економічного зростання.
3. Риси гуманістичного суспільства.
4. Ознаки поняття “інноваційна економіка”.

Завдання 1

Припустимо, ви генеральний директор НВО “Аналітикон троль” і розглядаєте програму освоєння нового цифрового приладу. Які пропозиції ви включили б до інноваційної політики? Які аспекти інноваційної політики, на ваш погляд, є найважливішими?

Завдання 2

Постійні нововведення в різноманітних сферах управління є основою процвітання будь-якої компанії. Водночас менеджеру часто доводиться стикатися з опором перемінам. Які, на вашу думку, дії може започаткувати менеджер, щоб перебороти таку протидію інноваціям? Яку інноваційну програму ви запропонуєте, якщо вас призначать інноваційним менеджером?

Завдання 3

Один з головних інженерів-електронщиків США у свій час організував власну фірму “Інтел”. Остання одержала фінансову підтримку в розмірі кількох мільйонів доларів і на початку 70-х років ні ринку з'явилася новинка.

Дайте відповідь:

1. Що це за новинка?
2. Що зумовило цю подію?

Завдання 4

Якось до Р. Нойса звернулася за порадою його дружина, що мала свій бізнес.

До неї зайшли двоє юнаків із проханням про фінансову підтримку. Вони створили малу фірму і мали намір запропонувати оригінальну новинку. Р. Нойс сказав, що новинка юнаків не буде мати попиту на ринку і тому не варто витратити свої гроші.

Проте дружина вчинила інакше - уклала кілька десятків тисяч доларів у нову фірму “Apple”. Саме цій фірмі, що одержала від інвесторів декілька мільйонів доларів на реалізацію свого інноваційного проекту, вдалося випустити на ринок другу (після мікропроцесора) революційну новинку в цій галузі. Що це за новинка?

Тема 2. Сутнісна характеристика інноваційних процесів

План семінарських занять

1. Сутність сфери інноваційної діяльності.
2. Основні етапи та стадії інноваційного процесу.
3. Система класифікації інновацій: зміст і типологія.

4. Життєвий цикл інновацій.

Література

Основна 5, 24, 35, 36, 37, 39, 40.

Додаткова 1, 4, 24, 31, 34, 41, 42.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Поняття продуктивних та процес них інновацій.
2. Причина нерівномірності інноваційної активності в умовах ринкової економіки.
3. Система класифікації інновацій.
4. Розподіл інновацій за типом для ринку.

Питання для обговорення

1. У чому полягає прогресивність технологічного способу виробництва?
2. У чому полягає комплексна характеристика прогресу продуктивних сил?
3. У чому полягає сутність закону прискореного розвитку людської цивілізації?
4. Що є найбільшим загальним критерієм економічного прогресу?
5. Чому прогрес науки та розвиток інформаційних технологій та комп'ютеризація виробництва не відштовхують людину на задній план у системі продуктивних сил? Ваш коментар.
6. Які елементи економічної системи характеризують інформаційне суспільство?

Тема 3. Особливості створення інновацій та формування попиту на них

План семінарського заняття

1. Сутність попиту на інновації: методи його визначення.
2. Умови, за яких інновація стає товаром. Формування попиту на інновації.
3. Чинники попиту на інновації.
4. Види попиту.

Література

Основна 4, 5, 29, 31, 35, 36, 37, 39.

Додаткова 1, 24, 31, 33, 34, 41, 42.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Сутність поняття “інноваційний потенціал”.
2. Структурний аналіз попиту на інновації.
3. Специфіка вивчення попиту на в Україні.

Питання для обговорення

Завдання 1

Ви працюєте у відділі головного технолога. Перебуваючи у відрядженні на родинному підприємстві, ви виявили, що ваші колеги модернізували технологічний процес (витрати на модернізацію — 650 тис. грн, модернізація виконана за 8 місяців, економічний ефект — 925 тис. грн). До кого ви звернетесь після прибуття на підприємство з ідеєю провести подібну модернізацію? Варіанти відповіді:

- а) до начальника свого відділу;
- б) до головного технолога;
- в) до головного інженера;
- г) до співробітників свого відділу.

Завдання 2

Перед вами, старшим інженером бюро нової техніки великого машинобудівного підприємства, - винахідник, що пропонує абсолютно новий кривошипно-шпіндельний верстат з дистанційним управлінням. Які ваші дії? Варіанти відповіді:

- а) чітко і безапеляційно не приймете цю “дику” і зовсім нереальну пропозицію;
- б) запропонуєте винахіднику розробити необхідну документацію і зробити діючий макет, бо інакше неможливо оцінити подану ідею;
- в) сформулюєте питання, на які повинен буде відповісти винахідник під час наступної зустрічі.

Завдання 3

Які фірми першими беруть на себе освоєння нової техніки і технології? Назвіть ці фірми і дайте коментар.

Завдання 4

Є такі інноваційні проекти:

- а) пропонується добувати прісну воду, розтоплюючи під сонячними променями айсберги, прибуksовані до берега жаркої країни з Антарктиди або Гренландії;

б) пропонується використовувати як холодильник звичайний ящик, піднятий на аеростаті на висоту, де температура навколишнього повітря нижче нуля;

в) пропонується саджати картоплю на занурену в землю металеву стрічку з отворами. При збиранні врожаю достатньо буде намотати цю стрічку на барабан: усі бульби будуть зібрані швидко і без втрат.

Чи реальні проекти? Який з них, на вашу думку, міг би бути реалізований уже в наші дні?

Завдання 5

Один досвідчений менеджер рекомендував доручати вирішення найскладнішого завдання найледачішому співробітнику. Чим ви це можете пояснити?

Завдання 6

Яка головна відмінність науки від лженауки, наприклад, астрономії від астрології?

Завдання 7

Назвіть показники технічного рівня інтелектуального продукту.

Тема 4. Інноваційна політика фірми

План семінарського заняття

1. Сутність інноваційної політики підприємства.
2. Розробка інноваційної стратегії.
3. Види інноваційних стратегій підприємства та їх співвідношення.
4. Механізм реалізації інноваційних стратегій.

Література

Основна 4, 5, 6, 13, 29, 31, 35, 36, 37, 39.

Додаткова 1, 9, 24, 33, 33, 34, 40, 41, 42.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Формування науково-технічної політики на підприємстві.
2. Напрямки вибору інноваційної політики підприємства.
3. Технологія проведення стратегічного діагнозу підприємства.
4. Стратегічний аналіз можливих інноваційних змін на підприємстві.
5. Формування інвестиційної стратегії підприємства.

Виробничі ситуації. Питання для обговорення

Завдання 1

Фірма має такі особливості: 1) контроль у фірмі належить робітникам; 2) робітники мають право на участь у прийнятті критичних рішень, призначень і відкликання керівників; 3) об'єктом присвоєння виступає не прибуток, а чиста продукція; 4) керівник фірми або обирається з робітників, або запрошується як найма ний менеджер. Дайте відповідь на питання:

а) Як називаються фірми подібного типу?

б) Чи можна їх вважати підприємницькими фірмами?

Завдання 2

Який технологічний принцип використовується в процесі адаптації до зміни організаційно-технічних умов, пов'язаних з переходом на випуск інноваційної продукції? Чи можлива така адаптація?

Завдання 3

Назвіть методи портфельного аналізу при виборі інноваційної стратегії.

Завдання 4

Чим визначається система стратегічних цілей інноваційного підприємства? Прокоментуйте на прикладі конкретного підприємства.

Завдання 5

У порівняльній характеристиці інноваційних підприємств сказано, що підприємство "А" за своїми показниками одне з перших, а підприємство "Б" - монополіст. Яке підприємство має вищі показники?

Завдання 6

Розкрийте економічну сутність подій: німецький концерн придбав в одній з країн, що розвиваються, ділянку землі і буде там комбінат з видобутку і збагачення марганцевої руди.

Завдання 7

Конкуренція. Ні одна інша риса ринкової економіки не викликає стільки похвали. Чому? Ваш коментар.

Завдання 8

За американською статистикою, лише 5 з 10 нових компаній успішно проходять весь цикл і демонструють реальні результати. Інші 5 зазнають краху.

Що лежить в основі успішного здійснення процесу створення нового бізнесу?

Тема 5. Система управління інноваційними процесами

План семінарського заняття

1. Особливості менеджменту на стадіях життєвого циклу інновацій.
2. Ключові аспекти оперативного менеджменту.
3. Основні критерії вибору організаційних структур управління інноваційною діяльністю.

Література

Основна 4, 6, 36, 38, 39, 40, 41.

Додаткова 1, 2, 10, 13, 14, 16, 24, 27, 28, 31.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Управління персоналом у наукових організаціях.
2. Планування інноваційної діяльності.
3. Поняття “кластеру” в інноваціях.
4. Вибір антимонопольного режиму роботи в науковій організації.

Виробничі ситуації. Питання для обговорення

Завдання 1

Назвіть, які чинники визначають зовнішнє (зн), а які внутрішнє (вн) середовище функціонування інноваційного підприємства:

- 1) кадри;
- 2) конкуренція;
- 3) ризик;
- 4) кон'юнктура;
- 5) можливість випуску продукції;
- 6) ступінь свободи підприємства;
- 7) ринок;
- 8) конкурентоспроможність продукції;
- 9) екологія;
- 10) науково-технічний рівень продукції;
- 11) джерела ресурсів;
- 12) внутрішня кооперація.

Завдання 2

Що таке “якість продукції” більш-менш зрозуміло. А що таке “якість управління”? Сформулюйте не менше 4-х характеристик поняття “якість управління”. Чи можна вимірювати якість управління для кожного конкретного підприємства? Якщо так, то охарактеризуйте відповідні процедури.

Завдання 3

До якої школи теорії управління належать прізвища:

Е. Майо;

А. Файоль;

Ф. Тейлор.

Завдання 4

Як співвідносяться поняття «управління» та «менеджмент»? Аргументуйте.

Завдання 5

У чому сутність вихідного принципу функціонування і розвитку системи управління?

Завдання 6

Що, на думку вчених, насамперед має бути об'єктом управління?

Завдання 7

Що не характеризує лінійну форму управління?

Завдання 8

У чому полягають переваги, функціональної структури управління? Наведіть цю структуру (схему) і прокоментуйте.

Завдання 9

Які посади займають вищі менеджери? Наведіть конкретні структури і прокоментуйте.

Тема 6. Сучасні організаційні форми реалізації інновацій

План семінарського заняття

1. Наукові організації як джерело формування та реалізації інновацій.
2. Ринкові суб'єкти інноваційної діяльності.
3. Організаційні форми інтеграції науки та виробництва.

Література

Основна 1, 13, 14, 35, 36, 38, 39, 40.

Додаткова 5, 18, 20, 21, 22, 24, 31.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Методи проектування організаційних структур інноваційних організацій.
2. Венчурні інноваційні організації.
3. Лідерство в інноваційних організаціях.
4. Функціонування технопарків у світі.
5. Особливості інтеграції науки та виробництва в Україні.

Виробничі ситуації. Питання для обговорення

Завдання 1

Фірма має такі особливості: 1) контроль у фірмі належить робітникам; 2) робітники мають право на участь у прийнятті критичних рішень, призначень і відкликання керівників; 3) об'єктом присвоєння виступає не прибуток, а чиста продукція; 4) керівник фірми або обирається з робітників, або запрошується як найма ний менеджер. Дайте відповідь на питання:

- а) Як називаються фірми подібного типу?
- б) Чи можна їх вважати підприємницькими фірмами?

Завдання 2

Який технологічний принцип використовується в процесі адаптації до зміни організаційно-технічних умов, пов'язаних з переходом на випуск інноваційної продукції? Чи можлива така адаптація?

Завдання 3

Назвіть методи портфельного аналізу при виборі інноваційної стратегії.

Завдання 4

Чим визначається система стратегічних цілей інноваційного підприємства? Прокоментуйте на прикладі конкретного підприємства.

Завдання 5

У порівняльній характеристиці інноваційних підприємств сказано, що підприємство "А" за своїми показниками одне з перших, а підприємство "Б" - монополіст. Яке підприємство має вищі показники?

Завдання 6

Розкрийте економічну сутність подій: німецький концерн прирвав в одній з країн, що розвиваються, ділянку землі і будує там комбінат з видобутку і збагачення марганцевої руди.

Завдання 7

Конкуренція. Ні одна інша риса ринкової економіки не викликає стільки похвали. Чому? Ваш коментар.

Завдання 8

За американською статистикою, лише 5 з 10 нових компаній успішно проходять весь цикл і демонструють реальні результати. Інші 5 зазнають краху.

Що лежить в основі успішного здійснення процесу створення нового бізнесу?

Тема 7. Фінансування інноваційних процесів

План семінарських занять

1. Цілі та завдання системи фінансування інноваційної діяльності.
2. Види фінансування інноваційних процесів.
3. Сутність ризикового фінансування інноваційної діяльності на базі венчурного капіталу.
4. Лізингове фінансування інноваційних програм.
5. Інноваційний проект як об'єкт фінансування інновацій.

Література

Основна 17, 20, 34, 35, 37, 39, 40.

Додаткова 4, 26, 28, 30.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Особливості фінансування інновацій.
2. Особливості фінансування інноваційних процесів в розвинутих країнах.
3. Специфіка систем фінансування інновацій в Україні.
4. Роль держави у фінансуванні інноваційної діяльності.

Виробничі ситуації. Питання для обговорення

1. Назвіть джерела фінансування інноваційних проектів і дайте їхнє обґрунтування.

2. Як розраховується термін окупності капітальних укладень у будівництво відповідно до інноваційного проекту?
3. У якому сторіччі виникли перші акціонерні банки та в яких країнах?
4. Електроніка перетворюється в одне з основних джерел економічного зростання в капіталістичних країнах. Якою була питома вага електронного устаткування у ВВП капіталістичних країн у 1970 р., у 2000 р.? Хто є найбільшим виробником електронного устаткування?

Завдання 1

У чотирьох інноваційних проектах на титульних листах наведена така інформація:

ПРОЕКТ 1:

- а) назва та адреса підприємства;
- б) імена та адреси фундаторів;
- в) сутність проекту;
- г) потенційні конкуренти;
- г) директор: прізвище та телефон;
- д) вартість проекту і джерела коштів;
- є) характеристика продукту.

ПРОЕКТ 2:

- а) торговий знак;
- б) назва та адреса підприємства;
- в) суть проекту;
- г) директор: прізвище та телефон;
- г) ризик проекту.

ПРОЕКТ 3:

- а) назва та адреса підприємства;
- б) імена та адреси фундаторів;
- в) директор: прізвище та телефон;
- г) суть проекту;
- г) сукупна вартість проекту та джерела коштів;
- д) заява про комерційну таємницю.

ПРОЕКТ 4:

- а) товарний знак;
- б) назва та адреса підприємства;
- в) директор: прізвище та телефон;
- г) характеристика товару;
- г) суть проекту;
- д) вартість проекту та джерела коштів;
- е) ризик проекту;
- є) баланс прибутків та витрат.

Який із проектів був обраний для розроблення?

Завдання 2

Лізинговий дім здав майно вартістю 1200 тис. грн підприємству в лізинг терміном на 4 роки на умовах річної норми амортизаційних відрахувань 20 %. Ставки комісійної винагороди за лізингові послуги — 20 %. Лізинговий дім для фінансування лізингової угоди залучив банківський кредит на суму 500 тис. грн під 30 % річних. Лізингові платежі сплачуються за кожне півріччя. Розрахуйте лізингові платежі, які має сплачувати підприємство-лізингоодержувач.

Завдання 3

Чому витрати на наукові дослідження та розробки рівнозначні інвестиціям в основний капітал? Як ви вважаєте, чи відіграють винаходи і нововведення в економічному зростанні сьогодні таку ж важливу роль, як раніше? Поясніть.

Завдання 4

У США залежність між витратами часу на освіту і тим прибутком, що в майбутньому одержуватиме ця людина, має таку тенденцію: дворазове збільшення часу на освіту у порівнянні із середнім прибутком може привести по закінченні навчання до збільшення прибутків у 5 разів.

Проаналізуйте цю думку і сформулюйте відповіді на такі питання:

- а) Що таке людський капітал?
- б) Що Ви розумієте під інвестиціями в людський капітал?

Завдання 5

Які розділи інвестиційного бізнес-плану необхідно вважати основними? Яка логіка побудови цих розділів?

Завдання 6

Є підсумкові показники інвестиційного проекту (тис. грн):

- а) прибуток від операцій — 21103;
- б) амортизаційні відрахування — 4647;
- в) інвестиційні витрати — 9390;
- г) податкові виплати — 8105.

Визначте чистий прибуток інвестиційного проекту та оцініть його ефективність, якщо норма рентабельності інвестиційних витрат має бути не меншою 80 %.

Завдання 7

Розкрийте сутність і специфіку лізингу в інноваційному менеджменті.

Завдання 8

Чому, знаючи, що комп'ютери та інші машини бувають ненадійні, люди продовжують ними користуватися?

Тема 8. Регулювання та стимулювання інноваційної діяльності

План семінарського заняття

1. Інновації як об'єкт державної політики.
2. Інструменти державної підтримки інноваційної діяльності.
3. Правові аспекти охорони інтелектуальної власності.
4. Внутрішнє регулювання та стимулювання інноваційної діяльності.

Література

Основна 1, 34, 35, 36, 37, 40.

Додаткова 4, 5, 7, 8, 10, 12.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Органи державного регулювання інноваційної діяльності.
2. Інструменти державного регулювання інноваційної діяльності.
3. Поняття про авторське право і промислову власність.
4. Специфіка захисту авторського права в Україні.

Виробничі ситуації. Питання для обговорення

Завдання 1

Назвіть 4 варіанти державної інноваційної політики та наведіть приклади країн, що їх використовували.

Завдання 2

Коротко визначіть сфери застосування державного впливу на інноваційний процес.

Завдання 3

Скільки може бути розумних пояснень наукової ідеї?

Завдання 4

У паспорті нового товару зазначено: «Гарантія па три роки». Що це означає в Японії та в Україні?

Завдання 5

Назвіть мікроекономічні причини необхідності державної підтримки інноваційної діяльності.

Завдання 6

Визначіть характерні риси сучасної податкової політики щодо інноваторів. Доповідь побудуйте так, щоб ці риси можна було поділити на ті, що сприяють інноваційній діяльності, та ті, що перешкоджають їй.

Завдання 7

Які законодавчі акти регулюють інноваційну діяльність?

Тема 9. Комплексне оцінювання ефективності інноваційної діяльності фірми

План семінарського заняття

1. Основні принципи вимірювання ефективності інноваційної діяльності.
2. Основні показники економічної ефективності інноваційних проектів.
3. Економічна оцінка соціальних результатів інноваційної діяльності.

Література

Основна 5, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38.

Додаткова 1, 4, 5, 7, 8, 12.

Питання для поглибленого вивчення теми

1. Специфіка оцінки ефективності інновацій.
2. Особливості ефективності інновацій у вечурних організаціях.

3. Абсолютна і порівняльна ефективність інновацій.
4. Системна оцінка ефективності інновацій.
5. Поняття “інтегрального ефекту”.

Виробничі ситуації. Питання для обговорення

Задача 1

Ваш конкурент рік тому заснував мале підприємство “Руслан”. Незважаючи на перспективне поле діяльності (розроблення і виготовлення дельтапланів усіх видів) і допомогу з боку концерту, справи “Руслана” йдуть не кращим чином. Яке рішення, на Ваш погляд, є оптимальним:

- а) замінити директора малого підприємства “Руслан”, порадившись з головними спеціалістами, хто з колективу має необхідні якості;
- б) пошукати підходящого лідера “на стороні”;
- в) забезпечити перепідготовку і відповідне навчання директора “Руслана”;
- г) дати можливість ще рік “поборсатися” теперішньому директорові, а поки нічого не змінювати.

Задача 2

Запропоновані до впровадження три винаходи. Визначіть, який з них найрентабельніший, якщо відомо, що інвестиції: по першому винаходу становлять 446,5 грн, по другому - 750,6 грн, по третьому - 1250,0 грн; очікуваний прибуток: по першому винаходу становить - 640,2 грн, по другому - 977,5 грн, по третьому - 1475,5 грн.

Задача 3

У виробництво впроваджується новий агрегат для упакування тари. Визначити економічний ефект від використання нового агрегату з урахуванням чинника часу та питомих капіталовкладень.

Показники	Роки					
	1	2	3	4	5	0
Результати, грн	14 260	15 812	16 662	18 750	26 250	28 750
Витрати, грн	996	4233	10213	18 140	18 396	20 148
Коефіцієнт дис- контнування 10 %	0,9091	0,8264	0,7513	0,683	0,6209	0,5645

Задача 4

Проектний інститут розробляє технологічний процес (потокової лінії) з переробки сільськогосподарської сировини. Вартість проектних робіт

становить 64 тис. грн, які мають бути освоєні протягом двох років: 44 тис. грн - першого року і 20 тис. грн - другого.

Виготовлення технічних засобів триватиме рік. Вартість обладнання 70 тис. грн, а монтажу - 24 тис. грн, який також має бути виконаний протягом року.

Освоєння проектного технологічного процесу дасть змогу переробляти щорічно 1000 т сировини і виробляти 200 тис. банок консервної продукції за ціною 2,1 грн за банку. Собівартість продукції 1,6 грн за банку.

Супутні капіталовкладення становлять 1100 грн щорічно. Термін експлуатації потокової лінії 5 років.

Обчисліть економічний ефект від використання нової технології.

Задача 5

Визначте величину комерційного ефекту у виробника і споживача нової формувальної машини, якщо витрати на її виробництво становлять 5250 грн, рентабельність виробництва 42 %, ставка податку на прибуток 30 %.

Використання машини дає можливість довести потужність цеху до 3000 шт. на рік. Ціна виробу становить 1,7 грн, а собівартість - 1,02 грн.

Супутні капіталовкладення дорівнюють 500 грн щорічно. Термін експлуатації машини згідно з технічною документацією 4 роки.

Задача 6

Поясніть, як інвестиції в людський капітал збільшують продуктивність праці, рівень заробітної плати, прибуток робітників. Поясніть, чому так або чому інакше.

Задача 7

Скільки відсотків свого товарообігу витрачає середня фірма на наукові дослідження і розробки?

Тести

ТЕСТИ ДО ТЕМИ №1

1. Поняття нововведень запропоноване:

- а) Т. Кемпом;
- б) К. Джонсоном;
- в) Й. Шумпетером;
- г) А. Смітом;
- г) П. Хейне.

2. Наукомісткість виробництва визначається:

- а) відношенням витрат на дослідження до обсягу реалізації продукції;
- б) обсягом інвестицій на наукові дослідження;
- в) відношенням кількості працівників, зайнятих у дослідному виробництві, до всіх працюючих;
- г) відношенням обсягу нової продукції до всієї продукції.

3. Результатом інноваційної діяльності є:

- а) інтелектуальний продукт; б) новини;
- в) інновації;
- г) інвенція;
- г) технології.

4. Комерційне впровадження нової продукції чи нових засобів виробництва називається:

- а) інновація;
- б) дослідження; в) розробки; г) винаходи.

5. Конкурентоспроможність країни на світовому ринку залежить від:

- а) здатності генерувати ідеї;
- б) кількості університетів і науково-дослідних інститутів;
- в) можливості швидко опанувати новації;
- г) інвестиційних можливостей.

6. Економічною теорією, що розглядала науково-технічний прогрес як чинник виробництва, є:

- а) неокласична;
- б) кейнсіанська;
- в) неокласичний ренесанс.

7. Ідеї, що є корисними для використання в бізнесі, але не обов'язково там упроваджуються, мають назву:

- а) інновація;
- б) дослідження;
- в) розробки;
- г) винаходи.

8. Основні риси, притаманні інноваційному суспільству:

- а) незалежність;
- б) інтелектуалізація виробництва;
- в) стабільність;
- г) екологічність;
- г) добробут населення,

9. Виходячи з циклічної концепції розвитку М. Д. Кондратьєва, суттєві зміни в економічному житті суспільства відбуваються:

- а) на початку хвилі, що підвищується;
- б) наприкінці хвилі, що підвищується;
- в) на початку хвилі, що знижується;
- г) наприкінці хвилі, що знижується.

10. При розробленні теорії “довгих хвиль економічної кон'юнктури” М. Д. Кондратьєвим вивчалися такі економічні показники:

- а) динаміка цін і заробітної плати;
- б) обсяг виробництва основних видів продукції промисловості;
- в) фондоозброєність праці;
- г) обсяг зовнішньої торгівлі.

11. Для обґрунтування своєї теорії М. Д. Кондратьєв здійснив аналіз статистичних даних таких, країн:

- а) Великобританії, Японії, США;
- б) Великобританії, Франції, США, Німеччини;
- в) Японії, США, Канади.

12. Виходячи з циклічної концепції розвитку М. Д. Кондратьєва, головним чинником підйому в економіці країни є:

- а) підвищення попиту на продукцію виробництва;
- б) підвищення обсягу створення інновацій;
- в) масовий попит на інноваційну продукцію.

13. Удосконалювання технічних знань:

- а) відбувається тільки в результаті одержання вищої освіти;

- б) справляє лише незначний вплив на випуск продукції;
- в) може відбуватися через навчання в процесі роботи;
- г) не впливало на економічне зростання у 60-х роках;
- д) результат політичних революцій.

14. Залежність прибутків від віку найточніше передає таке твердження:

- а) вони мають тенденцію до вирівнювання при досягненні робітником середнього віку;
- б) чим вищий рівень освіти індивідуума, тим вищі прибутки;
- в) більш освічений індивідуум має вищий втрачений прибуток унаслідок пізнішого вступу на роботу;
- г) усе перелічене вище;
- д) нічого з переліченого.

15. Усі перелічені нижче країни витрачали менше 3 % свого ВІТІ на наукові дослідження і розробки в 90-ті роки за винятком:

- а) Японії;
- б) США; в) СРСР; г) ФРН;

16. Відмінності в рівні заробітної плати в США можуть бути віднесені за рахунок:

- а) різноманітного рівня людського капіталу, втіленого в праці;
- б) дискримінації на ринку праці;
- в) наявності профспілок у деяких галузях;
- г) усього сказаного вище;
- д) нічого з названого.

17. Середня реальна заробітна плата в економіці визначається:

- а) основним капіталом;
- б) соціальними навичками;
- в) запасами людського капіталу;
- г) усіма переліченими чинниками;
- д) нічим з переліченого.

18. Вирівнювання відмінностей у рівнях заробітної плати відбувається через те, що:

- а) усі види зарплати потребують рівної продуктивності праці;
- б) є різниця у привабливості роботи;
- в) у різних галузях економіки - різний попит на працю;
- г) на підприємствах однієї і тієї самої галузі в країні є значні, відмінності в капіталоозброєності робітників;
- д) попит на різноманітні види праці зростає.

19. Практика цінової дискримінації була відкрита:

- а) антитрестовим законом Шермана;
- б) законом Клейтона;
- в) законом Селлера—Кефаувера;
- г) законом Робінсона—Гетмана;
- д) законом Оукена.

ТЕСТИ ДО ТЕМИ № 2

1. Результатом інноваційних процесів є:

- а) нововведення;
- б) новинки;
- в) інвенція;
- г) інновація;
- д) винахід.

2. Під час інноваційного процесу фундаментальні дослідження проводяться:

- а) на фазі “наука”;
- б) на фазі “дослідження”;
- в) на фазі “розробка”;
- г) на фазі “виробництво”;
- д) на фазі «споживання».

3. Корисність інноваційних товарів відбиває їх:

- а) вартість;
- б) споживча вартість;
- в) якість;

г) правильні відповіді “а” і “б”;

д) правильні відповіді “а” і “в”.

4. За змістом “технічний рівень”:

а) є поняття якості;

б) ширше поняття якості;

в) непорівнянний із поняттям якості;

г) рівнозначний поняттю якості;

г) усі відповіді неправильні.

5. Розвиток науки визначається:

а) потребами технічного прогресу;

б) соціальними потребами;

в) економічними потребами;

г) фінансовими потребами;

6. Пропозиція з використання якоїсь вже обґрунтованої та впровадженої ідеї інновацій називається:

а) ініціацією інновацій;

б) дифузиею інновацій;

в) нововведенням;

г) інвенцією інновацій;

г) усі відповіді правильні.

7. Інновації, що забезпечують виживання підприємств (як реакція на нововведення, здійснюване конкурентами), називаються:

а) стратегічними інноваціями;

б) реактивними інноваціями;

в) псевдоінноваціями;

г) юридичними інноваціями;

г) соціальними інноваціями.

8. За характером участі в процесі виробництва інновації поділяють на:

а) науково-технічні і соціально-культурні;

б) реактивні і стратегічні;

- в) ринкові і соціально-культурні;
- г) основні і додаткові;
- г) виробничі.

9. Інновації поділяються на реактивні та стратегічні за таким критерієм:

- а) роль у процесі виробництва;
- б) характер задоволення попиту;
- в) час виникнення;
- г) масштаб поширення;
- г) рівень корисності.

10. До основних напрямів науково-технічного прогресу в промисловості не належать:

- а) комплексна механізація та автоматизація промисловості;
- б) комп'ютеризація промисловості;
- в) спеціалізація промисловості;
- г) хімізація промисловості;
- г) упровадження нових технологій.

11. Пріоритетними напрямками науково-технічного прогресу:

- а) створення нових технологій;
- б) удосконалення застосовуваних технологій;
- в) застосування прогресивних базових технологій;
- г) застосування інноваційних технологій;
- г) правильна відповідь відсутня.

12. Завершальною ланкою і формою матеріалізації фундаментальних досліджень, засобом безпосереднього впливу науки на сферу виробництва є:

- а) технологія;
- б) технологічна операція;
- в) дослідно-конструкторська розробка;
- г) нововведення; г) організація.

13. Інноваційні процеси, результатом яких є нові вироби, типології їх виготовлення, засоби виробництва, називаються:

- а) економічними;
- б) соціальними;
- в) організаційними;
- г) технічними;
- г) юридичними.

14 Нововведення, що ведуть переважно до еволюційних перетворень у сфері діяльності конкретних підприємств, є:

- а) локальними;
- б) соціальними;
- в)глобальними;
- г) економічними;
- д) технічними.

15. Технічні нововведення зумовлюють насамперед відповідні:

- а) соціальні нововведення;
- б) організаційні нововведення;
- в) економічні нововведення;
- г) локальні нововведення; г) юридичні нововведення.

ТЕСТИ ДО ТЕМИ № 3

1. Сукупність підрозділів, що безпосередньо не беруть участі у створенні нової (профільної) продукції підприємства, але своєю щільністю сприяють роботі основних цехів, називають:

- а) виробничою інфраструктурою;
- б) інфраструктурою;
- в) соціальною інфраструктурою;
- г) капітальним будівництвом;
- г) виробничою структурою.

2. Ви менеджер, працюєте на ринку нових товарів і бажаєте розширити свій ринок. При вивченні ринку нових товарів ви використовуєте таке джерело:

- а) думку ваших клієнтів про товари на ринку;

- б) думку ваших друзів про новинки;
- в) перегляд бізнес-каталогів;
- г) власну книгу замовлень;
- г) думку вашого торгового представника.

3. Коли крива попиту на інвестиції знижується, усе з переліченого залишається постійним, за винятком:

- а) стану технології;
- б) процентної ставки;
- в) оплати праці;
- г) стану науки;
- г) чекань щодо майбутнього попиту на продукцію.

4. Потенційний попит на продукцію формується:

- а) на стадії розроблення і підготовки нової продукції до виходу на ринок;
- б) на етапі виходу нової продукції на ринок;
- в) на етапі утвердження нової продукції на ринку;
- г) на стадії зрілості інноваційної продукції.

5. До внутрішніх чинників, що впливають на розмір та характеристику попиту, відносять:

- а) прибутки споживачів;
- б) технічний рівень підприємства;
- в) рекламу;
- г) правове забезпечення;
- г) ціну на продукцію.

6. До зовнішніх чинників, що впливають на розмір та характер попиту, відносять:

- а) прибутки споживачів;
- б) технічний рівень підприємства;
- в) рекламу;
- г) правове забезпечення;
- г) ціну на продукцію.

7. Стимулюють попит на нову продукцію такі чинники:

- а) підвищення фондівддачі;
- б) підвищення матеріаломісткості;
- в) випередження конкурентів за часом випуску продукції;
- г) випередження конкурентами за якістю продукції.

8. Законом попиту називають:

- а) залежність між витратами та попитом на продукцію;
- б) залежність між обсягом реалізації та ціною на продукції
- в) залежність між ціною та попитом на продукцію.

9. Попит — це:

- а) обсяг продукції, що задовольняє потреби споживача;
- б) обсяг продукції, котрий споживач хоче й у змозі дбати;
- в) обсяг продукції, котрий підприємство в змозі виробляти

10. Повноцінний попит характеризує:

- а) неможливість задоволення споживачів за рахунок наявній на ринку товарів і послуг;
- б) виникнення коливань попиту протягом значних проміжки часу;
- в) адекватність нововведень бажанням споживачів, перехід нововведення в стадію зрілості, надмірний попит;
- г) попит на товари, шкідливі для здоров'я.

11. Нерегулярний попит характеризує:

- а) неможливість задоволення споживачів за рахунок наявній на ринку товарів і послуг;
- б) виникнення коливань попиту протягом значних проміжки часу;
- в) адекватність нововведень бажанням споживачів, перехід нововведення в стадію зрілості, надмірний попит;
- г) попит на товари, шкідливі для здоров'я.

12. Повноцінний попит характеризує:

- а) неможливість задоволення споживачів за рахунок наявних на ринку товарів і послуг;
- б) виникнення коливань попиту протягом значних проміжків часу;
- в) адекватність нововведень бажанням споживачів, перехід нововведення в стадію зрілості, надмірний попит;

г) попит на товари, шкідливі для здоров'я.

13. Нераціональний попит характеризує:

а) неможливість задоволення споживачів за рахунок наявних на ринку товарів і послуг;

б) виникнення коливань попиту протягом значних проміжків часу;

в) адекватність нововведень бажанням споживачів, перехід нововведення в стадію зрілості, надмірний попит;

г) попит на товари, шкідливі для здоров'я.

14. Абсолютний рівень якості продукції:

а) це рівень якості, при якому загальний розмір суспільних витрат на виробництво і використання продукції є мінімальним;

б) визначається шляхом обчислення обраних показників якості без порівняння їх з відповідними показниками аналогічних вітчизняних і закордонних зразків виробів;

в) це оцінка якості, що враховує пріоритетні напрями і темпи розвитку науки і техніки;

г) відбиває ступінь відповідності певного виробу сучасним вітчизняним і закордонним вимогам;

г) задовольняє всі вимоги споживача.

15. Рівень якості, при якому загальний розмір суспільних, витрат на виробництво і використання продукції за певних умов її споживання є мінімальним, називається:

а) абсолютним рівнем якості;

б) відносним рівнем якості;

в) перспективним рівнем якості;

г) оптимальним рівнем якості;

г) нормативним рівнем якості.

16. Показники якості виробництва продукції характеризують:

а) рівень дефектності продукції;

б) відповідність готового виробу вимогам нормативно-технічної документації;

в) технічний рівень продукції;

г) естетичні властивості виробу;

г) експлуатаційні властивості продукту.

17. Щоб одержати від реалізації продукції запланований приріст виторгу, необхідно виконати такі вимоги:

- а) розмір попиту має значно перевищувати розмір пропозиції.
- б) розмір попиту має не перевищувати розмір пропозиції;
- в) цінова еластичність має дорівнювати одиниці;
- г) цінова еластичність має бути більше одиниці;
- г) поточні витрати на виробництво одиниці продукції мають зростати.

ТЕСТИ ДО ТЕМИ № 4

1. Інноваційна політика підприємства передбачає:

- а) створення нових робочих місць;
- б) оновлення вироблюваної продукції;
- в) підвищення техніко-технологічного рівня виробництва;
- г) диверсифікацію виробництва.

2. Стратегія інноваційної діяльності спрямована на прийняття рішення відносно:

- а) нових ринків збуту продукції;
- б) оцінки рівня ризику витрат;
- в) наукових досліджень та конструкторських розробок;
- г) досягнення конкурентної переваги підприємства.

3. Назвіть, яка інноваційна стратегія визначається тим, що характер технологічних змін фірми підпорядкований політиці іншої фірми, яка є головною на даному ринку продукції і виступає замовником у кооперативних зв'язках:

- а) наступальна;
- б) захисна;
- в) імітаційна;
- г) залежна;
- г) традиційна.

4. Назвіть, яка інноваційна стратегія пов'язана з використанням поліпшуючих інновацій та визначається позицією поруч і трохи позаду піонерних технологічних змін:

- а) наступальна;
- б) захисна;
- в) імітаційна;
- г) залежна;
- д) традиційна.

6. Назвіть, яка інноваційна стратегія пов'язана з прагненням фірми досягти технічного та ринкового лідерства шляхом створення та впровадження нових продуктів:

- а) наступальна;
- б) захисна;
- в) імітаційна;
- г) залежна;
- г) традиційна.

7. Інноваційна діяльність підприємства:

- а) не залежить від розмірів виробництва;
- б) зумовлена розмірами підприємства;
- в) залежить від ступеня ризику інноваційного рішення.

8. Інноваційна політика підприємства - це:

- а) частина стратегії підприємства, що полягає у впровадженні цільових змін у виробничий процес;
- б) частина стратегії, спрямована на реалізацію шляхів впровадження інновацій;
- в) загальна стратегія підприємства, націлена на упровадженні нових ідей та розробок у процес виробництва з метою їх комерційної реалізації.

9. При розробленні інноваційної стратегії підприємства враховуються:

- а) ринкова позиція підприємства;
- б) науково-технічна політика підприємства;
- в) життєвий цикл продукту;
- г) усі відповіді правильні.

10. Дайте відповідь, яка інноваційна стратегія пов'язана з удосконаленнями форми і сервісу продукції, закріпленням певних інноваційних форм на тривалий період їх «життєвого циклу»:

- а) наступальна;
- б) захисна;
- в) імітаційна;
- г) залежна;
- г) традиційна.

11. Розроблення інноваційної стратегії підприємства спирається на:

- а) аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища;
- б) фінансову стійкість підприємства;
- в) аналіз конкурентної позиції підприємства;
- г) аналіз фінансового стану конкурентів.

12. Назвіть, яка з інноваційних стратегій пов'язана з високим рівнем фінансових ризиків:

- а) наступальна; б) захисна;
- в) імітаційна;
- г) залежна;
- г) традиційна.

13. Розроблення інноваційної стратегії підприємства починається з:

- а) формулювання загальної мети підприємства;
- б) складання плану інноваційної діяльності підприємства;
- в) вибору джерел фінансування інноваційного проекту;
- г) оцінювання ринку збуту.

14. Назвіть, які з перелічених чинників не перешкоджають проведенню інноваційної діяльності у великих організаціях:

- а) узгодженість роботи всіх підрозділів;
- б) складність структури ієрархії;
- в) стимулювання інноваційних заходів;
- г) опір змінам.

ТЕСТИ ДО ТЕМИ № 5

1. Якщо дані свідчать на користь «гіпотези про сигналізування», то:

- а) роки, проведені вами в коледжі, збільшують вашу продуктивність;

- б) роки проведені вами в коледжі, не обов'язково збільшують вашу продуктивність;
- в) роботодавець буде готовий сплачувати вам вищу зарплату по закінченні коледжу, тому що ви зможете випускати більше продукції, ніж індивідуум, що має тільки середню освіту;
- г) залежність ваших прибутків від віку не буде значно вищою, ніж в індивідуума із середньою освітою;
- г) правильна відповідь відсутня.

Примітка! «Гіпотеза про сигналізування» означає, що освіта сама по собі не збільшує продуктивність праці робітника. Відповідно до гіпотези освіта сигналізує потенційному роботодавцю, що претендент має корисні фахові якості. Проте існує свідчення того, що «гіпотеза про сигналізування» помилкова: освіта і справді підвищує продуктивність праці.

2. При порівнянні з фірмою — конкурентом, монополіст на ринку праці:

- а) буде сплачувати вищу зарплату і наймати більше робітників, ніж конкурентна фірма;
- б) буде сплачувати вищу зарплату і наймати менше робітників, ніж конкурент;
- в) буде сплачувати меншу зарплату і наймати менше робітників, ніж конкурент;
- г) найматиме таку саму кількість робітників, як і конкурентна фірма, але сплачуватиме їм нижче зарплату;
- г) не робитиме нічого з переліченого.

3. Якщо профспілки успішно можуть зрушити криву пропозиції для конкретного типу праці вліво, то в рівновазі:

- а) фірми змінять кількість праці, необхідної для виробництва;
- б) кількість найманої робочої сили зменшиться;
- в) виплачувана робітнику зарплата зросте;
- г) безробіття не збільшиться;
- г) відбудеться все зазначене вище.

4. Під «гіпотезою про сигналізування» розуміється:

- а) що диплом коледжу не підвищує безпосередньо граничну продуктивність робітника;
- б) що різниця в оплаті праці є результатом різної продуктивності праці;

- в) що диплом коледжу інформує роботодавця про визначні якості випускника;
- г) усе перелічене;
- г) нічого з переліченого.

5. Навчання робітника виконанню завдань, що корисне тільки на даному робочому місці, являє приклад:

- а) статистичної дискримінації;
- б) специфічного людського капіталу для фірми;
- в) абстрактного людського капіталу;
- г) загального навчання на робочому місці;
- г) прискореної підготовки робочих кадрів.

6. Програмне забезпечення - це:

- а) сукупність програм, використовуваних у роботі з комп'ютерами;
- б) сукупність програмних, організаційних і технічних засобів, призначених для централізованого накопичення інформації;
- в) іменна сукупність інформаційних одиниць у визначеній предметній сфері, що відбивають стан об'єктів і їхнього взаємозв'язку;
- г) пакети прикладних програм, що дають змогу обчислювати визначені задачі, не вдаючись до програмування;
- г) усі відповіді правильні.

7. Планування - це:

- а) функція управління;
- б) процес визначення цілей, що підприємство-передбачає досягти за визначений період;
- в) процес визначення засобів, шляхів і умов досягнення поставлених цілей;
- г) правильні відповіді «а» і «в»;
- г) усі відповіді правильні.

5. Бізнес-план може розроблятися з метою:

- а) моделювання системи управління фірмою;
- б) подання до місцевих органів влади;
- в) розвитку управлінських можливостей підприємця;
- г) зацікавлення інвесторів;

г) надання інформації статистичним органам.

9. Генеральна комплексна програма дій, що визначає пріоритетні для підприємства проблеми, головні цілі і розподіл ресурсів для їхнього досягнення, називається:

- а) місією підприємства;
- б) стратегією підприємства;
- в) стратегічним завданням;
- г) цільовою програмою;
- г) правильної відповіді немає.

10. Специфічна діяльність за формування структури визначеного суб'єкта господарювання, координації взаємовідносин внутрішніх підрозділів, розподілу повноважень і відповідальності між конкретними керівниками і виконавцями є однією з функцій менеджменту. Це:

- а) організація;
- б) мотивація;
- в) планування;
- г) регулювання; г) контроль.

11. Процес ефективного формального і неформального впливу на людей у зв'язку з реалізацією місії підприємства (фірми) називається:

- а) лідерство;
- б) регулювання;
- в) комунікація;
- г) мотивація;
- г) організація.

12. При розробленні інноваційної стратегії підприємства враховуються:

- а) ринкова позиція підприємства;
- б) науково-технічна політика підприємства;
- в) життєвий цикл продукту;
- г) усі відповіді правильні.

13. Розроблення інноваційної стратегії підприємства починається з:

- а) формулювання загальної мети підприємства;

- б) розроблення плану інноваційної діяльності підприємства;
- в) вибору джерел фінансування інноваційного проекту;
- г) оцінювання ринку збуту.

14. Які з перелічених чинників не перешкоджають проведенню інноваційної діяльності у великих організаціях:

- а) узгодженість роботи всіх підрозділів;
- б) складність структури ієрархії;
- в) стимулювання інноваційних заходів;
- г) опір змінам.

15. Розроблення інноваційної стратегії підприємства ґрунтується на:

- а) аналізі зовнішнього та внутрішнього середовища;
- б) фінансовій стійкості підприємства;
- в) аналізі конкурентної позиції підприємства;
- г) аналізі фінансового стану конкурентів.

16. Які чинники впливають на формування стратегічних цілей діяльності підприємства:

- а) зміни на ринку;
- б) зміни зовнішнього середовища через державне регулювання;
- в) внутрішні зміни на підприємстві;
- г) зміни економічних, політичних і соціальних умов.

17. Система стратегічних цілей розвитку підприємства визначається:

- а) кон'юнктурою ринку;
- б) місією підприємства;
- в) поведінкою підприємств-конкурентів;
- г) умовами державного регулювання.

18. Яка організаційна структура управління сприяє інноваційній діяльності на підприємстві:

- а) лінійно-функціональна;
- б) матрична;
- в) дивізіональна;
- г) лінійна.

19. Постійний систематичний пошук можливостей для створення нових товарів називається:

- а) генеруванням ідей;
- б) проектуванням нового товару;
- в) економічним обґрунтуванням створення нового товару.

ТЕСТИ ДО ТЕМИ № 6

1. Щоб організаційна роль мала сенс (спрацювала), вона має полягати в:

- а) розподілі ролей;
- б) чіткому визначенні основних обов'язків або сфер діяльності;
- в) заданому ритмі виконання;
- г) інноваційному процесі;
- г) високому рівні конкуренції.

2. Структура організації є ефективною, якщо вона:

- а) сприяє досягненню цілей підприємства з мінімальними небажаними результатами;
- б) допомагає менеджеру розвинути свої здібності;
- в) допомагає робітникам зробити свій внесок у досягнення цілей підприємства;
- г) сприяє реалізації стратегічного плану боротьби з конкурентами;
- д) відповідає світовим стандартам.

3. Учасники якого товариства не мають права від свого імені й у своїх інтересах здійснювати дії, однакові з цілями діяльності товариства, а також брати участь у товариствах (крім акціонерних) з аналогічною метою діяльності:

- а) акціонерного товариства;
- б) товариства з обмеженою відповідальністю;
- в) товариства з додатковою відповідальністю;
- г) повного товариства;
- г) командитного товариства.

4. Адміністративна відособлена частина підприємства, у якій виконується визначений комплекс робіт відповідно до внутрішньозаводської спеціалізації, називається:

- а) інфраструктурою підприємства;
- б) цехом;
- в) відділом;
- г) виробничою ділянкою;
- г) робочим місцем.

5. Найпоширенішими типами статутних інтеграційних об'єднань є:

- а) акціонерні товариства; б) холдинги;
- в) асоціації;
- г) корпорації;
- г) концерни.

6. Головним ринком, що визначає перспективи розвитку інших ринків, є:

- а) ринок засобів виробництва;
- б) ринок інвестиційних ресурсів;
- в) ринок грошово-кредитний;
- г) ринок предметів споживання;
- г) ринок продуктів харчування.

7. Унаслідок багаторічного господарювання в країнах з ринковою економікою склалися такі традиційні моделі підприємницької діяльності:

- а) класична й інноваційна;
- б) виробнича і посередницька;
- в) класична і неокласична;
- г) виробнича й інноваційна;
- г) усі відповіді правильні.

8. Основними елементами державної системи підтримки підприємницької діяльності є:

- а) вихід економіки з кризи і стабілізація економічної ситуації;
- б) створення сприятливих умов для зовнішньоекономічної діяльності;
- в) формування діючої ринкової інфраструктури;
- г) прискорення процесу розвитку малого бізнесу;

г) забезпечення правових гарантій свободи підприємницької діяльності.

9. Класична модель підприємництва орієнтована на:

а) активне використання нових управлінських рішень з метою підвищення економічної і соціальної ефективності підприємницької діяльності;

б) пошук зовнішніх додаткових джерел ресурсів;

в) відновлення економічної системи держави;

г) максимально ефективного використання наявних ресурсів підприємства;

г) вирішення соціальних проблем.

10. Підприємницька діяльність у сфері посередництва практично здійснюється у формі:

а) агентування;

б) інноваційної діяльності;

в) торгово-комерційної діяльності;

г) аукціонної торгівлі;

д) біржового підприємництва.

11. Спільна підприємницька діяльність — це:

а) підрядне виробництво;

б) пряме інвестування;

в) ліцензування;

г) управління за контрактом;

г) підприємство загального володіння.

12. Інноваційна стратегія венчурної фірми полягає в:

а) мінімізації ризику;

б) максимізації ризику;

в) передаванні своїх розробок експлерентам, патіентам, віолентам і комувантам;

г) розвитку консалтингу;

г) рекламі своїх розробок.

13. Інноваційна стратегія експлєрєнта полягає в:

а) компенсації втрат від діяльності конкурента;

б) створенні нових сегментів ринку;

- в) поліпшенні якості продукції;
- г) стимулюванні нового напрямку моди;
- г) розширенні реклами.

14. Інноваційна стратегія патієнта полягає в:

- а) роботі на вузький сегмент ринку;
- б) завоюванні частки ринку інших компаній;
- в) проведенні політики поступових нововведень;
- г) проведенні політики радикальних нововведень;
- г) суворій регламентації інноваційної діяльності.

15. Інноваційна стратегія віолента полягає в:

- а) роботі зі скорочення нераціональних витрат;
- б) радикальній зміні структури управління;
- в) роботі на масового споживача;
- г) роботі на індивідуального споживача;
- г) орієнтації на прибуток.

ТЕСТИ ДО ТЕМИ № 7

1. Інвестиції в людський капітал:

- а) підвищують рівень знань і навичок, втілених у свідомості й умінні населення;
- б) підвищують якість праці;
- в) роблять фізичний капітал продуктивнішим;
- г) можуть здійснюватися в процесі праці або шляхом одержання дипломованої освіти;
- г) дозволяють виконати все перераховане.

2. Інвестиції за характером участі в інвестуванні розділяються на:

- а) прямі і непрямі;
- б) валові і чисті;
- в) реальні і виробничі;
- г) іноземні і приватні.

3. Залежно від того, хто виступає інвестором, інвестиції поділяють на:

- а) прямі і портфельні;
- б) власні і залучені;
- в) внутрішні й іноземні;
- г) державні і приватні;
- г) внутрішні і залучені.

4. Фінансовими називають інвестиції:

- а) які фінансуються за рахунок фінансових засобів підприємства;
- б) які використовуються для придбання акцій, облігацій та інших цінних паперів;
- в) спрямовані на вдосконалення активної частини основних фондів;
- г) вкладені в нематеріальні активи підприємства;
- г) використовують залучені кошти.

5. Інвестиційна діяльність підприємств може здійснюватися за рахунок:

- а) власних фінансових ресурсів;
- б) позикових фінансових засобів;
- в) залучених фінансових засобів;
- г) бюджетних інвестиційних асигнувань;
- г) безкоштовних і добродійних внесків, пожертвувань організацій, підприємств і громадян;
- д) усі відповіді правильні.

6. Позичкові джерела формування інвестиційних ресурсів — це:

- а) довгострокові кредити банку;
- б) безповоротно надані засоби на цільове інвестування;
- в) емісія акцій підприємства;
- г) страхова сума відшкодування збитків, зумовлених утратою майна;
- г) усі відповіді правильні.

7. Укладення, здійснювані іноземними громадянами, юридичними особами і державами, називають:

- а) іноземними інвестиціями;
- б) закордонними інвестиціями;
- в) приватними інвестиціями;

- г) спільними інвестиціями;
- д) добродійними інвестиціями.

8. Період окупності інвестицій характеризує:

- а) ступінь покриття поточних зобов'язань за рахунок поточних активів;
- б) рівень прибутковості інвестицій;
- в) термін, за який інвестиції цілком окупаються;
- г) правильні відповіді “а” і “в”;
- г) усі відповіді неправильні.

9. Розмір грошового потоку по реальних інвестиціях обчислюється як:

- а) сума валового прибутку й амортизаційних відрахувань від вартості матеріальних активів;
- б) різниця між теперішньою вартістю грошових потоків і розміром прибутку, що виплачується інвестору;
- в) розмір прибутку, що його планує одержати інвестор;
- г) сума чистого прибутку й амортизаційних відрахувань;
- г) правильної відповіді немає.

10. Відтворювальна структура інвестицій — це співвідношення довгострокових витрат на:

- а) форми лише простого відтворення основних фондів;
- б) форми лише розширеного відтворення основних фондів;
- в) простого і розширеного відтворення основних фондів;
- г) правильні відповіді “б” і “в”;
- г) усі відповіді правильні.

11. Фінансові інвестиції—це:

- а) укладення, що фінансуються за рахунок фінансових засобів підприємства;
- б) укладення капіталу в дохідні види фондових інструментів;
- в) укладення, спрямовані на вдосконалення активної частини основних фондів;
- г) укладення капіталу в нематеріальні активи підприємства;
- г) укладення, що фінансуються за рахунок залучених коштів.

12. Які цінні папери, що обертаються на фондовому ринку, не є фінансовими інструментами інвестування діяльності підприємства:

- а) акції;
- б) облігації;
- в) опціони;
- г) векселі;
- г) ощадні сертифікати.

13. Пайові цінні папери — це:

- а) інвестиційні сертифікати;
- б) облігації;
- в) векселі;
- г) ощадні сертифікати;
- г) казначейські зобов'язання.

14. Розмір грошового потоку по пайових цінних паперах розраховується як:

- а) сума періодично виплачуваних відсотків і вартість їхньої реалізації по закінченні терміну їх використання;
- б) сума періодично виплачуваних за ними дивідендів і вартість їхньої реалізації після закінчення терміну їх використання;
- в) сума періодично виплачуваних відсотків і їхньої фіксованої вартості;
- г) сума періодично виплачуваних дивідендів і їхньої ринкової вартості по закінченні терміну їх використання;
- г) реальна вартість цих фінансових інструментів.

15. Інноваційний проект — це:

- а) план довгострокових фінансових укладень;
- б) бізнес-план;
- в) програма дій з використання фінансових ресурсів;
- г) завдання з визначеними вихідними даними і плановими результатами (цілями), що обумовлюють засіб його вирішення;
- г) комплекс взаємопогоджених заходів, розроблених для досягнення визначених цілей протягом певного часу при встановлених ресурсних обмеженнях.

16. До головних ознак інноваційного проекту не належить:

- а) зміна стану після досягнення мети проекту;
- б) обмеженість у часі;
- в) обмеженість ресурсів;
- г) складність;
- г) неповторність.

ТЕСТИ ДО ТЕМИ № 8

1. Державна інноваційна політика — це:

- а) сукупність науково-технічних, виробничих, фінансово-збутових та інших заходів, пов'язаних з виробництвом та просуванням на ринок нової продукції;
- б) політика, яка пов'язана з вибором пріоритетів у науці та техніці;
- в) регулювання інноваційної діяльності на рівні держави.

2. До стимулюючих чинників інноваційної діяльності відносять:

- а) розвиток товарно-грошових відносин;
- б) конкуренцію на ринку;
- в) безробіття.

3. Державна інноваційна політика «технологічного поштовху» пов'язана з:

- а) використанням ринкового механізму розподілення ресурсів і вибору напрямів розвитку науки та техніки;
- б) участю держави у визначенні пріоритетних напрямів розвитку науки та техніки;
- в) соціальним регулюванням наслідків науково-технічного прогресу.

4. До інструментів державної підтримки інноваційної діяльності не належать:

- а) науково-технічна експертиза;
- б) державне замовлення;
- в) патентно-ліцензійна діяльність;
- г) лізинг.

5. Державна інноваційна політика ринкової орієнтації пов'язана з:

- а) використанням ринкового механізму розподілення ресурсів і вибору напрямів розвитку науки та техніки;

б) участю держави у визначенні пріоритетних напрямків розвитку науки та техніки;

в) соціальним регулюванням наслідків науково-технічного прогресу.

6. Національним органом, що здійснює і координує роботу сертифікації продукції в Україні, є:

а) Державний комітет України з питань стандартизації, метрології і сертифікації;

б) Державна комісія при Уряді України з питань стандартизації, метрології і сертифікації;

в) Державна палата з питань сертифікації і стандартизації України;

г) Антимонопольний комітет України;

г) правильні відповіді «а» і «б».

7. Сертифікат продукції — це документ, що:

а) необхідний лише для захисту права власності на продукцію;

б) дозволяє купувати продукцію;

в) свідчить про рівень якості продукції;

г) пред'являється покупцю під час продажу продукту;

г) передбачає реалізацію на біржі через визначений час за визначеною ціною.

8. До загальних умов, що включаються в основну частину договору з приводу інноваційного продукту, належать такі положення:

а) предмет договору і кількість продукту;

б) відповідальність сторін;

в) назва договору;

г) форс-мажорні обставини;

г) підписи сторін (партнерів).

9. Правове регулювання відносин, що виникають у процесі реалізації економічних інтересів партнерів, покладено на особливу галузь права, а саме:

а) договірне право;

б) цивільне право;

в) господарське право;

г) адміністративне право;

г) міжнародне право.

10. Які з нижченаведених нематеріальних ресурсів не є об'єктами промислової власності:

а) товарні знаки і знаки обслуговування;

б) раціоналізаторські пропозиції; в) винаходи;

г) корисні моделі;

г) промислові зразки.

11. Об'єктом винаходу може бути:

а) продукт (устрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітини, рослини чи тварини);

б) конструктивне використання устрою;

в) художнє виконання конкретної форми виробу;

г) організаційне рішення;

г) усі відповіді правильні.

12. Винаходом може бути технічне рішення, що має:

а) істотну новизну і практичну корисність;

б) істотну новизну, певну технічну ознаку і практичну корисність;

в) винахідницький рівень і є новим;

г) новизну, оригінальність і є промислово придатним;

г) оригінальність, визначену технічну ознаку і дає позитивний ефект.

13. Об'єктом корисної моделі може бути:

а) продукт (устрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин, рослин і тварин);

б) засіб і процеси;

в) конструктивне використання устрою;

г) винахід;

г) промисловий зразок.

14. Художнє виконання конкретної форми виробу визнається промисловим зразком, якщо воно є:

а) новим і придатним до промислового виготовлення;

- б) промислове придатним і таким, що має винахідницький рівень;
- в) новим, оригінальним і придатним до промислового виготовлення;
- г) істотно новим;
- г) придатним до промислового виготовлення з позитивним ефектом.

15. Товарний знак фірми має бути:

- а) оригінальним, зареєстрованим і мати зображення, загальноживані для позначення товарів визначеного виду;
- б) оригінальним і мати правовий захист;
- в) індивідуальним, що впізнається, привабливим для споживачів і мати правовий захист;
- г) оригінальним, що впізнається, і привабливим для споживача г) привабливим для споживача.

16. Раціоналізаторська пропозиція — це:

- а) технічне рішення, що є новим і корисним для підприємства або установи, яким воно надано;
- б) істотно нове технічне рішення, придатне для промислового виготовлення на підприємстві;
- в) оригінальне і придатне для промислового виготовлення технічне рішення;
- г) конкретне рішення технічного завдання, що є істотно новим і промислово придатним;
- г) розв'язання загального технічного завдання.

17. Нематеріальні активи — це:

- а) реалізація права власності на нематеріальні ресурси підприємства;
- б) виключне право використання об'єктів промислової й інтелектуальної власності, інших нематеріальних ресурсів;
- в) права на використання об'єктів промислової й інтелектуальної власності;
- г) усі майнові права;
- г) складові потенціалу підприємства, спроможні приносити економічну користь

протягом тривалого часу, для яких відсутня матеріальна основа одержання прибутку.

1. Для одержання позитивних результатів під час проведення розрахунків ефективності інноваційного проекту є необхідним'.

- а) узгодження в розрахунках за часом грошових потоків;
- б) урахування масштабу проекту;
- в) вибір моменту для дисконтування;
- г) установлення обсягу витрат і вигод проекту;
- г) визначення складності проекту.

2. Проекти затверджуються лише тоді, коли чиста поточна вартість:

- а) менша нуля;
- б) більша нуля;
- в) дорівнює нулю;
- г) більша одиниці.

3. За умови заданого ризику, індекс прибутковості—це:

- а) очікуваний рівень прибутковості;
- б) той граничний рівень прибутковості, нижче якого інвестори . відхиляють проект;
- в) рівень прибутковості, що дорівнює безризиковій ставці;
- г) рівень прибутковості, що дорівнює чистому приведеному доходу проекту;
- г) ніщо з переліченого.

4. Якщо індекс рентабельності інновацій дорівнює одиниці, то інтегральний ефект:

- а) менший 0;
- б) дорівнює 0;
- в) більший 0.

5. Інноваційний проект є економічно ефективним, якщо індекс рентабельності інновацій:

- а) дорівнює 0;
- б) більший 0, але менший 1;
- в) дорівнює 1;
- г) більший 1.

6. Недоотримана вигода від інноваційного проекту — це:

- а) шкода навколишньому середовищу;
- б) втрати;
- в) вигоди мінус втрати;
- г) вигода “з проектом” мінус втрати “без проекту”;
- д) ніщо з переліченого.

7. Оцінка населення, що мешкає в зоні реалізації інноваційного проекту, потребує:

- а) оцінити населення з погляду демографічних, соціальних особливостей, умов проживання;
- б) оцінити населення з погляду зайнятості, відпочинку і визначити міру впливу проекту на ці параметри;
- в) оцінити умови поліпшення рівня життя;
- г) оцінити ступінь впливу проекту на умови проживання, зайнятості і відпочинку населення;
- д) спрогнозувати зміну соціокультурних параметрів населення,

8. Соціальні наслідки інноваційних проектів оцінюються:

- а) бенефіціаторами проекту;
- б) учасниками проекту;
- в) населенням країни;
- г) аналітиками, що готують проект;
- д) усі попередні відповіді правильні.

9. Економічна придатність інноваційного проекту означає:

- а) можливість підвищення якості життя населення;
- б) розмір чистого економічного прибутку проекту;
- в) міру сприяння проекту досягненню встановлених країною цілей економічного розвитку;
- г) найпривабливіший із погляду економічних вигод проект;
- д) вирішення екологічних проблем.

10. До побічних ефектів інноваційного проекту не належать:

- а) збільшення обсягів попиту на ресурси, необхідні для реалізації проекту;
- б) розвиток соціальної інфраструктури в регіоні реалізації проекту;

- в) зміна в структурі сімей;
- г) забруднення водяного і повітряного басейнів;
- г) зростання рівня зайнятості.

11. За яким критерієм показники ефекту інноваційної діяльності поділяються на локальні та загальнодержавні:

- а) за місцем одержання;
- б) за метою визначення;
- в) за ступенем збільшення;
- г) за часом урахування результатів і витрат.

12. За яким критерієм показники ефекту інноваційної діяльності поділяються на абсолютні та порівняльні:

- а) за місцем одержання;
- б) за метою визначення;
- в) за ступенем збільшення;
- г) за часом урахування результатів витрат.

13. За яким критерієм показники ефекту інноваційної діяльності поділяються на одноразові та мультиплікаційні:

- а) за місцем одержання;
- б) за метою визначення;
- в) за ступенем збільшення;
- г) за часом урахування результатів і витрат.

Список рекомендованої літератури

Основна

1. . Василенко В.О., Шматько В.Г. Інноваційний менеджмент. Навч. посібник.- К.:ЦУЛ, 2005. – 440 с.
2. 40. Гринев В.Ф. Инновационный менеджмент. Учеб. пособ.- К.: МАУП, 2000. – 148 с.
3. 41. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи. Навч. посібник.- Суми: ВТД “Універс. книга”, 2003. – 278 с.
4. 42. Пригожин А.И. Нововведение: стимулы и препятствия. – М.: Политиздат, 1989. - 27 с.

5. 43. Пшута М.Т. Інновації. Навч. посібник.- К., 2005, с.120.
6. 44. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент. Навч. посібник.- К., 2007. – 400 с.
7. 45. Стадник Л.В., Йанха М.А. Інноваційний менеджмент. Навч. посібник.- К.: Академія. – 2006. – 464 с.

Додаткова

1. Божал Ю.М. Економічна теорія технологічних змін: Навч. посібник. - К.: Заповіт, 2006.-284 с.
2. 2. Бетухина Е., Пойсик М. Мировая практика формирования научно-технической политики. - Кишинев, 1990. - 211с.
3. Виханский О. С, Наумов А. И. Менеджмент: Учебник. - М.: Высш. шк., 1995. -314 с.
4. Водачек Л., Водачкова О. Стратегия управления инновациями на предприятии. - М.: Экономика, 1989.-401 с.
5. Гамидов Г. С., Основы инноватики и инновационной деятельности / Г. С. Гамидов, В. Г. Колосов, Н. О. Осменов. – СП-б.: Политехника, 2000. - 311с.
6. Гупни В. Н. и др. Управление инновациями. Модуль 7. - М.: ИНФРЛ-М. 1999. -216 с.
7. Грачева М. В. Инновационная деятельность в промышленности: теория и практика в странах рыночной экономики. - М.: ИМЗМО РАН, 1994.- 315с.
8. 8. Инновационный процесс в странах развитого капитализма (методы, формы, механизм) / Под ред. И. Е. Рудаковой. - М.: Изд-во МГУ, 1991. - 411с.
9. Инновационный менеджмент: Справ, пособие / Под ред. П. Н. Завлина и др. - М.: ЦИСИН. 1998.-503 с.
10. Кирила Л.В., Кутецова С. А. Стратегия инновационной деятельности предприятия // Формирование механизма управления предприятием в условиях рынка / Под ред. В. В. Титова. - Новосибирск, 1995.—491с.
11. Косшев Г.Д. Основы инновационного менеджмента: Учеб. для вузов / Под ред. проф. В.А. Швандара. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 1999. - 284с.
12. Лапко О. Н. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання. - К.: ІЕП ПАНУ, 1999.-316с.
13. Мильер Б.З. Организация программно-целевого управления. - М.: Наука, 1980.-401 с.

14. Морозов Ю.П. Управление технологическими инновациями в условиях рыночных отношений. - Н. Новгород: ННГУ, 1995. - 446 с.
15. Морозов Ю.П. Менеджмент исследовательской организации: Учеб. пособие. - Н. Новгород: Нижегородский коммерческий ин-т, 1998. - 446 с.
16. Морозов Ю.П. Инновационный менеджмент: Учеб. пособие. - Н. Новгород: ННГУ, 1997.-319с.
17. Мотовилов О.В. Банковское и коммерческое кредитование и финансирование инноваций. – СПб., 1994- 381 с.
18. Новая технология и организационные структуры. / Под ред. Й. Пинтинитса, А. Бьютандама. - М.: Экономика, 1990. - 362 с.
19. НТП: Словник / В.Г. Горохов. - М., 1987. - 612с.
20. Основы инновационного менеджмента / Под ред. П. Н. Завлина и др. - М.: Экономика, 2000. -614 с.
21. Покропивний С.Ф., Новак А.П. Ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності: Зб. навч.-метод, матеріалів. - К.: КНЕУ, 1997. -216 с.
22. Поршнева А. Г. Управление инновациями в условиях перехода к рынку. - М.: Мегapolis-Контакт, 1998.-402 с.
23. Санто Б. Инновация как средство экономического развития: Пер. с венг. - М.: Прогресс, 1990.-401 с.
24. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями. - М.: Экономика, 1989. -380 с.
25. Ткачева Н.Н., Чернов С.А. Проблемы развития инновационной сферы в Украине // Менеджер. - 2000. - № 3. - С. 66-71.
26. Управление инновационным проектом. - М.: ИНФРА-М., 1995,-215 с.
27. Управление организацией: Учебник / Под ред. А.Г. Поршнева и др. - М.: ИНФРА-М, 1998.-412 с.
28. Управление инвестициями: В 2 т. / В.В. Шеремет, В.Д. Павлюченко и др. - М.: Высш. шк., 1998. _Т. 1.-402с;Т. 2. -426 с.
29. Фатхутдинов Р. Инновационный менеджмент: Учеб. для вузов. - М.: Интел-Синтез, 1998.-560 с.
30. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. - 2-ге вид., перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 1999.-400 с.

- 31.Черваньов Д.М., Рейкова Л.І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. - К.: Знання, КОО, 1999. - 492 с.
- 32.Чигирь В. Ф. Интеллектуальная собственность: В 2 т. - Минск: Амалфея, 1997. - Т. 1. -384с;Т. 2.-402 с.
- 33.Шумпетер Й. Теория экономического развития.- М: Прогресс, 1982.-32 с.
- 34.Павленко І.А., Гончарові Н.П., Швиданенко Г.О. Економіка та організація інноваційної діяльності. Навч.-метод. посібник. Для самостійного вивчення дисципліни. – К.: КНЕУ, 2002. - 150 с.
- 35.Сухоруков А.І. Економіка та організація інноваційної діяльності. Навч.-метод. посібник.- К. ІММБ, 2001. – 184 с.
- 36.Красношутська Н.В. Інноваційний менеджмент. Навч. посібник.- К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
- 37.Цигилик І.І., Кропельницткa О.М., Мозіль О.І., Ткачук І.Г. Економіка й організація інноваційної діяльності. Навч. посібник.- К.: ЦУЛ, 2004. – 128 с.
- 38.Балабанов И.Т. Инновационный менеджмент. СПб.: Питер, 2001.– 304 с.